

הלכות קידוש החודש פרק י"ח - תמלול

סיכום השיעור

סיכום פון שיעור — הלכות קידוש החודש, פרק י"ח

הקדמה

פרק י"ח איז דער "רעפ-אפ" פון הלכות קידוש החודש. פרקים י"א-י"ז האבן געלערנט די יסודות פון דעם אסטראנאמישן חשבון — ווי אזוי מען רעכנט אויס אויב די לבנה וועט קענען געזען ווערן. פרק י"ח ברענגט ארויס די **הלכות היוצאות מחשבון זה** — וואס קומט פראקטיש ארויס פון דעם חשבון פאר דעם בית דין.

הלכה א — דער חשבון איז א פרעדיקציע, נישט א גאראנטיע

דער רמב"ם'ס ווערטער

"דבר ידוע וברור, שאם יוציא לך החשבון שהירח יראה בלילה — אפשר שיראה אפשר שלא יראה, מפני העבים שהם מכסים אותה, או מפני המקום שיגיע, או שיהיה הר גבוה כנגד רוח מערב לאנשי אותו מקום, כאילו היושב בבקעה, שהירח לא יראה למי שהוא במקום נמוך אפילו היה גדול."

פשוט

אפילו ווען דער חשבון ווייזט אז די לבנה זאל געזען ווערן, איז נאך אלץ מעגליך אז מען וועט עס נישט זען — צוליב וואלקנס, צוליב א נידריגע לאקאציע, אדער צוליב א בארג אויף דער מערב-זייט וואס פארשטעלט דעם האריזאנט. דער חשבון רעכנט נאר אויס די אסטראנאמישע מציאות, נישט די לאקאלע באדינגונגען.

חידושים און הסברות

1. **"דבר ידוע וברור"** — דער מקור איז שכל הישר, נישט חכמה: דער רמב"ם באנוצט דא דעם לשון "דבר ידוע וברור", וואס איז אנדערש פון די פריערדיגע פרקים וואו ער ברענגט חכמות פון חכמי ישראל און חכמי אומות העולם. דא זענען עס פשוט'ע זאכן וואס יעדער מענטש וואס איז אמאל געווען אויפ'ן גאס אין ווינטער און זומער קען פארשטיין. דער "מקור" פאר דעם דין איז נישט א ספר אדער א מסורה, נאר עס איז סעלף-עוידענט.

2. **דער חשבון איז נאר א פרעדיקציע:** דער עיקר חידוש איז אז דער חשבון זאגט נאר אז די לבנה *קען* געזען ווערן (ס'איז אויף דער הימל), אבער עקסטערנע פאקטארן — וואלקנס, טאפאגראפיע — קענען פארמיידן דאס זען.

הלכה א (המשך) — הויכע פלעצער, ים, און וועטער-באדינגונגען

דער רמב"ם'ס ווערטער

"אבל למי שהוא עומד בראש הר גבוה ותלול — אף על פי שהירח קטן, יראה. וכן יראה למי ששוכן על שפת הים, או מי שמהלך בספינה בים הגדול — אפילו שקטן ביותר."

פשוט

איינער וואס שטייט אויף א הויכן בארג, אדער לעבן דעם ים, אדער אויף א שיף אויפ'ן גרויסן ים — קען זען אפילו א זייער קליינע לבנה, ווייל דער האריזאנט איז ברייטער און עס איז ווייניגער וואס פארשטעלט.

חידושים און הסברות

1. **ראיה פון גמרא פסחים:** רב נחמן האט געזאגט פאר מענטשן וואס פארן אויפ'ן ים, אז ווען זיי זעען אז די לבנה איז פול, זאלן זיי פארברענען חמץ. די גמרא פרעגט אז מען דארף דאך פארברענען א טאג פריער, און ענטפערט אז אויפ'ן ים זעט מען די לבנה א טאג פריער. דאס באשטעטיגט דעם

רמב"ם'ס פרינציפ אז אויפ'ן וואסער זעט מען אפילו א קליינע לבנה פריער ווי אויף יבשה.

דער רמב"ם'ס ווערטער (וועטער-באדינגונגען)

"בימות הגשמים, אם יהיה יום צח — יראה הירח יותר ממה שיראה בימות החמה... בימות הגשמים יהיה האויר זך הרבה ויראה הרקיע בתואר יתר... שאין שם אבק שיתערב באויר. אבל בימות החמה יהיה האויר כאילו הוא מעושן מפני האבק."

פשוט

אין א קלארן ווינטערדיגן טאג זעט מען די לבנה בעסער ווי אין זומער, ווייל אין ווינטער איז נישטא שטויב אין דער לופט, אבער אין זומער איז די לופט ווי פאררויכערט פון שטויב.

חידושים און הסברות

1. **געאגראפישער קאנטעקסט — מצרים/ארץ ישראל:** דער רמב"ם האט געוואוינט אין מצרים, אבער די חשבונות זענען געמאכט פאר ארץ ישראל, וואו עס איז זיכער דא אבק אין זומער.

2. [Digression: מאדערנע פאלושן אלס אנאלאגיע צום רמב"ם'ס "אבק" — ווי למשל בייזשינג וואו רויך פון אויטאס פארשטעלט דעם הימל.]

הלכה א (סוף) — קשת הראיה, אורך הראשון, און נפקא מינה פאר בית דין

דער רמב"ם'ס ווערטער

"וכל זמן שתמצא קשת הראיה [ואורך הראשון] בצמצום — יהיה הירח קטן ביותר, ולא יראה אלא במקום גבוה ביותר. ואם תמצא קשת הראיה ואורך הראשון ארוכה ממנה והוסיפו על סוף הקצין שלהם מעלות — יראה הירח גדול, ולפי אורך הקשת ואורך הראשון יגדל ויגלה יותר לכל."

פשוט

ווען די קשת הראיה (דער ווינקל/הויכקייט פון דער לבנה) און דער אורך הראשון (דער מרחק פון דער לבנה פון דער זון פאר די תיקונים) זענען "בצמצום" — קנאפ ביים מינימום — וועט די לבנה זיין זייער קליין און נאר זיכטבאר פון א זייער הויכן ארט. ווען זיי זענען גרעסער, וועט די לבנה זיין גרעסער און זיכטבאר פון מער ערטער.

חידושים און הסברות

1. **"בצמצום" — צוויי פאקטארן ארבעטן צוזאמען:** "בצמצום" מיינט אז דער נאמבער איז נאענט צום מינימום פון דעם "קץ" (ריינדזש). למשל, אויב מען קען זען צווישן 9° און 13°, און מען איז ביי 9° — איז דאס "בצמצום". ביי 12° איז שוין גרעסער. דאס אפעקטירט צוויי זאכן: (א) די לבנה איז קלענער (ווייל דער אורך איז קלענער), און (ב) זי איז נידריגער אויפ'ן הימל, סאו מען קען עס נאר זען פון א גאר הויכן ארט.

2. **"סוף הקץ" — ביאור:** "סוף הקץ" מיינט דער אנהייב פון דעם ריינדזש וואו מען קען זען. ווען מען איז ביים סוף (דעם מינימום), איז עס בצמצום; ווען מען איז ווייטער אריין, איז עס גרעסער.

דער רמב"ם'ס ווערטער

"לפיכך ראוי לבית דין לשום שני דברים אלו בלבם — זמן הראיה ומקומה."

פשוט

— אפשר שלא יראה הירח בליל שלשים גם בחדש זה, ונמצא מעברין והולכין ועושים חדשים שלשים אחר שלשים כל השנה כלה, ונמצא חדש אחרון [יראה הירח] בליל חמשה ועשרים... אין לך דבר שחוק והפסד יותר מזה."

פשט

אויב מ'זעט נישט די לבנה בליל ל' פון איין חודש, מאכט מען דעם חודש מלא (30 טעג). אבער אויב דאס כאפט זיך אן כסדר — עטליכע חדשים נאכאנאנד מלא — שטופט זיך אפ דער קאלענדער פון דער אמת'ער לבנה, ביז מ'וועט ענדליך זען די לבנה שוין ביי כ"ה אדער כ"ו לחודש, וואס איז א גרויסע בזיון פאר'ן סיסטעם.

חידושים און הסברות

1. **דער מעקאניזם פון דער פראבלעם:** די לבנה פאלגט נישט אונזערע עיבורים — זי גייט יעדע 1/29 טעג. יעדער חודש מלא שטופט דעם קאלענדער א האלבן טאג אוועק פון דער אמת'ער לבנה. נאך 6 חדשים מלאים איז מען שוין 3 טעג צוריק; נאך 12 חדשים — 6 טעג. דעמאלט וועט מען שוין זען די לבנה ביי כ"ה-כ"ו לחודש, וואס איז א חפרה.

2. **"ואל תאמר שהדבר הזה דבר שאינו מצוי"** — דער רמב"ם ווארנט אז דאס איז נישט קיין טעאָרעטישע פראבלעם. אין מדינות מיט לאנגע רעגן-צייטן און אסאך וואלקענעס קען דאס ממש פאסירן. אין ווינטער — פארוואלקנט; אין זומער — פארשטויבט.

3. **וויכטיגע קלארשטעלונג:** דער רמב"ם מיינט נישט אז מ'זעט נישט די לבנה בכלל א גאנץ יאר — נאר אז מ'זעט זי נישט אין דעם קריטישן מאמענט (בליל כ"ט / ליל ל'). מ'רעדט דאך נאר פון א קורצע צייט — א האלבע שעה טעכניש — אבער אויב מ'זעט עס נישט אין יענע האלבע שעה, ווערט דער חודש מעובר. צוזאמגערעכנט מיט אלע ריאליטעטן (וועטער, זומער-קשת, א.א.וו.) איז עס זייער גרינג אז א גאנץ יאר זאל מען נישט זען די לבנה בליל כ"ט/ל'.

הלכה ג (המשך) — קבלה איש מפי איש: דער פאלבעק-סיסטעם

דער רמב"ם'ס ווערטער

"קבלה שביד החכמים איש מפי איש מפי משה רבינו כך הוא — שבזמן שלא יראה הירח בתחלת החדשים חודש אחר חודש, בית דין קובעין חודש מעובר שלשים יום וחודש חסר מתשעה ועשרים יום... בקביעה ולא בקידוש, שאין מקדשין אלא על הראיה."

פשט

ס'איז דא א הלכה למשה מסיני אז ווען מ'זעט נישט די לבנה כסדר אפאר חדשים, הייבט דער בית דין אן קובע זיין חדשים לויט א חשבון — איינער מלא (30 טעג) און איינער חסר (29 טעג). דאס הייסט "קביעה" און נישט "קידוש", ווייל קידוש איז נאר על פי ראה.

חידושים און הסברות

1. **דריי סיבות פארוואס מ'זעט נישט די לבנה:** (א) **שאי אפשר שיראה** — די שקיעת החמה איז צו נאנט צו שקיעת הלבנה, אז ס'איז אסטראנאמיש אוממעגליך צו זען; (ב) **מפני העננים** — וואלקנס פארשטעלן; (ג) **שקטן ביותר ולא נתחכם אדם לראותו** — די לבנה איז זייער קליין און קיינער האט נישט ספעציעל געזוכט. דאס לעצטע איז א פראקטישע פראבלעם — דער בית דין וואלט באמת געדארפט שיקן מענטשן אויף הויכע בערג צו זוכן (ווי מ'געפינט אין מסכת ראש השנה וועגן דעם בארג "הרועים" וואו מ'פלעגט שטיין און קוקן נאך די לבנה). אבער אפילו מיט אלע השתדלות, קען פארקומען אז אין דעם ארט וואו דער בית דין איז, איז פארמאלקנט, און מ'קען נישט אלעס קאנטראלירן.

2. **דער מקור פון דער הלכה** — **הלכה למשה מסיני:** דער רמב"ם רופט דאס א "קבלה איש מפי איש מפי משה רבינו". דאס שטייט נישט קלאר אין די גמרא. וואס מ'געפינט אין די משניות און גמרא איז כללים ווי:

דער בית דין דארף נעמען אין באטראכט צוויי זאכן ווען זיי אויספארשן עדים: דעם צייטפונקט פון דער ראה און דעם ארט.

חידושים און הסברות

1. **"זמן הראיה" — צוויי טייטשן:** איין טייטש איז אז עס מיינט אויב עס איז ווינטער אדער זומער — וואס אפעקטירט די קלארקייט פון דער לופט (ווי דער רמב"ם האט יוסט דערקלערט). דער צווייטער טייטש איז אז "זמן הראיה" מיינט וויפיל צייט עס איז דא צווישן שקיעת החמה און שקיעת הלבנה — דער טעכנישער חשבון פון ווען מען קען זען.

2. **"מקומה" — צוויי טייטשן:** איין פירוש איז אז עס מיינט דעם פיזישן ארט (הויך/נידריג, בארג/טאל). דער אנדער פירוש איז אז עס מיינט די קשת הראיה — ווי הויך די לבנה איז איבער'ן האריזאנט.

הלכה ב — בצמצום: ווען בית דין דארף מער בודק זיין

דער רמב"ם'ס ווערטער

"לפיכך, אם נתן החשבון שיראה בצמצום, כגון שהיתה קשת הראיה תשע מעלות וחמשה חלקים, והיה באורך הראשון שלש עשרה מעלות בשוה, ובאו עדים שראו — אם במזרח החמה או שהיה במקום נמוך — חוששין להם ובודקין אותם הרבה. ואם היה במערב השמש או במקום גבוה — ודאי יראה, אם לא היו שם עבים המבדילין."

פשט

ווען דער חשבון ווייזט אז מ'קען נאר בצמצום זען (ט' מעלות ה' חלקים קשת הראיה מיט י"ג מעלות אורך ראשון — כמעט דער מינימום פון דער פריערדיגער טאבעלע), דארף בית דין מער שטרענג אויספרעגן די עדים. אבער ווען דער חשבון ווייזט אז מ'קען קלאר זען, דארף מען נישט אזוי שטרענג זיין.

חידושים און הסברות

1. **דער שיעור פון ט' מעלות ה' חלקים מיט י"ג מעלות אורך ראשון:** דאס איז דער קלענסטער נאמבער אין דער פריערדיגער ליסט — דאס ערשטע מעגליכע סצענאריא וואו מ'קען בכלל זען. ביי אזא בצמצום'דיגע מציאות זענען די טשענסעס גרעסער אז עדים זאלן זיך טעות'ן — זיי האבן אפשר געזען א וואלקן אנשטאט די לבנה, אדער זיי דמיון'ען זיך, אדער זיי ווילן אפגארן.

2. **"במזרח החמה" אדער "מקום נמוך"** — דאס זענען תנאים וואס מאכן עס נאך שווערער צו זען, ממילא איז בית דין מער סקעפטיש. **"במערב השמש" אדער "מקום גבוה"** — דאס זענען בעסערע תנאים, ממילא דארף מען נישט אזוי שטארק בודק זיין, סיידן ס'איז געווען עבים.

3. **דער חשבון דינט נישט נאר צו וויסן אויב ס'איז מעגליך צו זען, נאר אויך צו קאליברירן ווי שטארק בית דין דארף חוקר ודורש זיין ביי די עדים.** דאס איז אנדערש פון דעם פריערדיגן דין וואו בית דין "מוטשעט" עדים וואס קומען נאך דער צייט — דארט ווייסט מען שוין אז ס'איז שקר; דא ווייסט מען אז ס'קען יא זיין אמת, נאר מ'דארף עס גוט אויסבאקן.

4. **וואס ווען עדים זאגן אז זיי האבן געזען די לבנה גאר הויך, וואס לויט חשבון קען נישט זיין?** דער רמב"ם זאגט עס נישט בפירוש, אבער לכאורה קומט אויס קלאר אז מ'ווייסט שוין אז ס'איז שקר.

הלכה ג — וואס טוט מען ווען מ'זעט נישט די לבנה כסדר

דער רמב"ם'ס ווערטער

"עדים שראו את החודש בזמנו, באו והעידו, וקיבלום בית דין, וקידשו את החודש... אם עברו תשעה ועשרים יום, וליל שלשים לא נראה הירח מן השמים... ולא באו עדים, ועיברו את החודש, ונמצא יום ראש החודש השני יום אחד ושלשים... אם תאמר שכך מעברין חדש זה ועושים אותו שלשים, ומקדשין ראש חדש השלישי יום אחד ושלשים"

5. **צוויי צוועקן פון דעם חשבון הראיה:** (א) צו באשטעטיגן עדות — אז ווען עדים קומען, קען דער בית דין פריפן צי דאס שטימט מיט'ן חשבון; (ב) ווען מ'זעט נישט די לבנה — צו וויסן ווי אזוי צו מאכן די חדשים (מלא/חסר) אז עס זאל שטימען מיט ריעליטעט.

הלכה ד (המשך) — חשבונות הראיה און עיבור החודש

דער רמב"ם'ס ווערטער

"חשבונות הראיה אלו שביארנו יתבאר לך ותדע מה שאפשר שייראה ומה שאי אפשר שייראה... ועל זה סומכין ומעברין חודש אחר חודש."

פשט

די חשבונות דינען צו וויסן ווען מ'קען אפשר זען די לבנה און ווען נישט. ווען מ'ווייסט אז מ'קען נישט זען, גייט מען לויט חשבון און מאכט עיבור אדער חסר בהתאם.

חידושים

1. **"אי אפשר שייראה"** מיינט נישט א סתם'ע חשבון, נאר אז ווען מ'קען נישט זען די לבנה, מוז מען רעכענען מאנועל כדי זיכער צו מאכן אז **נעקסטע חודש** זאל די לבנה קומען אין דער ריכטיגער צייט. דער מולד אליין איז נישט גענוג — מ'דארף אז מענטשן זאלן טאקע קענען זען די לבנה.

2. **"ועל זה סומכין ומעברין חודש אחר חודש"** — מ'ווארט נישט ביז ס'ווערט אן עמערדזשענסי, נאר ביי **יעדע חודש** האלט מען דאס אין זינען.

דער רמב"ם'ס ווערטער

"לעולם אין פוחתין מארבעה חדשים המעוברין בשנה ולא מוסיפין על שמונה חדשים המעוברין."

פשט

קיינמאל נישט ווייניגער ווי 4 חדשים מלאים (30 טעג) אין א יאר, און נישט מער ווי 8.

חידושים

1. דאס שטייט אין א משנה, און ס'קומט אויס לויט חשבון אז די לבנה זאל נישט אוועקגיין מער ווי דריי טעג פון פסיפות (deviation).

סעודה ביי עיבור החודש

דער רמב"ם'ס ווערטער (פרק ג')

ווען מ'איז מעבר די חודש (מאכט מלא), מאכט מען א סעודה, אפילו אז מ'מאכט נישט קיין קידוש החודש.

חידושים

1. נישט נאר ווען מ'זעט די לבנה בלילה מאכט מען א סעודה, נאר אויך ווען מ'איז מעבר לויט חשבון מאכט מען א סעודה עיבור החודש (פרק ג').

הלכה ה — דער גרויסער קידוש: ווי צו פארשטיין די גמרא'ס וועגן חשבונות בזמן הראיה

דער רמב"ם'ס ווערטער

"וכן זה שמצינו בתלמוד... שבית דין סומכין על החשבון... מפי משה מסיני שהדבר מסור להם ברשות בידם לחסרו ולעברו."

פשט

אלע שטעלן אין גמרא וואו מ'זעט אז בית דין גייט מיט חשבונות (ווי די משנה'ס ליסט פון וויפיל חדשים מלאים/חסרים, אדער "מעברין את החודש לצורך", אדער אז רבי האט געמאכט 9 חדשים חסרים אין א יאר) — דאס אלעס רעדט זיך ווען מ'האט **נישט געזען** די לבנה, און דעמאלטס גייט מען מיט חשבון.

מ'מאכט קיינמאל נישט ווייניגער ווי 4 חדשים מעוברים אין א יאר, און נישט מער ווי 8. דער רמב"ם האט פארשטאנען אז דער טעם פון די כללים איז ווייל די לבנה וועט קומען צו פרי אדער צו שפעט — אבער אז מ'נוצט ספעציפיש דעם חשבון הראיה צו פיקסן די חדשים, דאס שטייט נישט בפירוש.

3. **צוויי אספעקטן פון דער הלכה למשה מסיני:** (א) מ'נוצט דעם **חשבון הראיה** (נישט דער חשבון המולד וואס מיר נוצן היינט) כדי צו וויסן פאראויס ווען מ'קען זען די לבנה, און אזוי צו פארמיידן אז די חדשים זאלן אוועקגיין פון ריעליטעט; (ב) נאכדעם ווען מ'זעט נישט, איז מען **מעבר חדשים על פי כללים** — מלא חסר מלא חסר — נישט לויט ראיה נאר לויט חשבון.

4. **קביעה vs. קידוש — דער קידוש פון חודש חסר בקביעה:** דער עיקר קידוש דא איז נישט וועגן חודש מלא (וואס איז ביי דיפאלט — מ'ווארט 30 טעג), נאר אז מ'קען אויך מאכן א **חודש חסר** דורך קביעה אן קידוש. דאס הייסט, דער בית דין זאגט "היינט איז ראש חודש" אן עדות, מ'שיקט שליחים, מ'מאכט א סעודה — אלע סדרים פון עיבור — אבער מ'זאגט נישט "מקודש מקודש".

הלכה ד — מלא אחר מלא, חסר אחר חסר

דער רמב"ם'ס ווערטער

"פעמים עושין מלא אחר מלא, או חסר אחר חסר, כמו שראה להם מן החשבון. מתכונין לעולם בחשבונם שאם יראה הירח בחודש הבא, יראה בזמנו או בלילה שלירו, לא שיראה קודם זמנו שהוא שמונה ועשרים."

פשט

נארמאלערווייז מאכט מען מלא-חסר-מלא-חסר, אבער אמאל מאכט מען צוויי מלא אדער צוויי חסר נאכאנאנד, לויט ווי דער חשבון פאדערט. דער ציל איז אז ווען מ'וועט ענדליך זען די לבנה, זאל עס זיין אין דעם ריכטיגן צייט (ליל כ"ט אדער ליל ל'), נישט פריער (ליל כ"ח).

חידושים און הסברות

1. **פארוואס מאכט מען צוויי חסר אדער צוויי מלא:** צוויי חסר — ווען מ'האט צו לאנג געווארט אין פריערדיגע חדשים (צו פיל מלא), דארף מען "צוריקצאלן" צוויי טעג. צוויי מלא — ווען פריערדיגע חדשים זענען געווען חסר, דארף מען צולייגן. דאס איז פונקט ווי אונזער חשבון היינט מיט חשון-כסלו (ביידע חסר אדער ביידע מלא).

2. **ווען מ'מאכט חסר — איז דאס א "פיקס" פון פריערדיגע חדשים?** ניין, מ'פיקסט עס נישט נאך דער פראבלעם, נאר **לאנג פארדעם**. מ'לאזט נישט אדורכגיין מער ווי צוויי-דריי חדשים מלא איינס נאכן צווייטן. מ'הייבט אן פיקסן פריער, אזוי אז ס'זאל קיינמאל נישט אנקומען צו א מצב וואו די לבנה ווערט געזען אין כ"ה-כ"ו לחודש.

3. **דער באגריף "שחוק" — וואס מיינט עס? דער "שחוק" איז אז די חדשים זאלן נישט גיין מיט ריעליטעט** — אז דער עולם וועט זען אז די לבנה ווערט געזען אין א צייט וואס פאסט נישט מיט'ן חודש. דער עולם ווייסט דאך אויך עפעס פון חשבונות, און ווען זיי וועלן זען אז ס'שטימט נישט, וועט עס זיין א שחוק. דער רמב"ם אליין זאגט עס פשוט'ער: "למען הסדר הטובה."

4. [Digression: **אויב מ'וואלט געקענט, וואלט מען קיינמאל נישט געדארפט קוקן אויף די לבנה.** בעצם, אויב אלע מענטשן וואלטן געווען קלוג גענוג, וואלט מען קיינמאל נישט געדארפט קוקן אויף די לבנה, ווייל דער חשבון איז הונדערט פראצענט פונקטליך. נאר ס'איז דא א **דין** אז מ'דארף גיין מיט ראיה. דאס איז באמת א קשיא — פארוואס דארף מען בכלל ראיה אויב דער חשבון איז פערפעקט? אבער דער רמב"ם הויבט ארויס אז ס'איז א דין התורה אז מ'דארף ראיה, און דער חשבון איז נאר א פאלבעק.]

חידושים

3. אפילו אויב אמאל קומט אויס אז די לבנה איז אין דער "ראנג פלאץ" — דער רמב"ם האט געזאגט אז וועגן דעם זענען דא די דחיות, אז ס'זאל נישט זיין צו שלעכט. אבער "אביסל פאני בזמנים רחוקים קען זיין" — און ס'גייט אונז נישט אן ווייל מיר האבן נישט היינט קיין בית דין. ---

הלכה ז — ראיית הירח אין אנדערע לענדער לגבי ארץ ישראל

דער רמב"ם'ס ווערטער

"יתבאר מספרי חשבונות התקופות והגמטריאות שאם יראה הירח בארץ ישראל, יראה בכל מדינות העולם שהם למערב ארץ ישראל ומכוונות כנגדן... ואם יתן החשבון שלא יראה בארץ ישראל, אפשר שיראה במדינות שהן למערב ארץ ישראל... אם יראו במדינות שהן למזרח ארץ ישראל מכוונות כנגדה, הרי ידיעה שהן ראו בארץ ישראל..."

פשט

דער רמב"ם שטעלט אוועק כללים וועגן דעם פארהעלטעניש צווישן ראיית הלבנה אין ארץ ישראל און אין אנדערע לענדער:

- **מערב פון ארץ ישראל:** אויב מ'זעט אין א"י, זעט מען מכל שכן אין מערב לענדער (אויף דער זעלבער latitude). אבער אויב מ'זעט אין מערב, איז נישט קיין ראייה אז מ'זעט אין א"י. אויב מ'זעט נישט אין מערב לענדער אפילו בראשי ההרים, ווייסט מען אז מ'האט נישט געזען אין א"י.

- **מזרח פון ארץ ישראל:** אויב מ'זעט נישט אין א"י, זעט מען נישט אין מזרח לענדער. אויב מ'זעט יא אין מזרח, ווייסט מען זיכער אז מ'האט געזען אין א"י. אבער אויב מ'זעט נישט אין מזרח, איז נישט קיין ראייה אז מ'זעט נישט אין א"י.

חידושים און הסברות

1. **פארוואס ברענגט דער רמב"ם דעם ענין בכלל?** דער גאנצער פרק רעדט וועגן פראקטישע נוצן פון דעם חשבון, און דא ברענגט דער רמב"ם א חשבון וואס איז **נישט נוגע להלכה**. אפשר ענטפערט דער רמב"ם אויף א פראקטישע שאלה: א מענטש וואס וואוינט אין מצרים, סוריה, אדער אנדערע לענדער, מאכט דעם חשבון לויט ארץ ישראל, און ס'שטימט אים נישט מיט וואס ער זעט. דער רמב"ם וויל מסביר זיין דעם קאנעקשאן צווישן ארץ ישראל'ס חשבון און אנדערע לענדער.

2. **די סברא פארוואס מערב זעט בעסער:** ווייל ווי מער מערב מ'גייט, קומט די שקיעה שפעטער. דערפאר איז דא מער אורך (arc of separation) צווישן זון און לבנה ביי שקיעה, וואס מאכט עס גרינגער צו זען די לבנה. מ'דארף נאך טשעקן צו דער חשבון שטימט פונקטליך — וואס האט צו טון דאס וואס ס'איז שפעטער אויף כדור הארץ מיט דעם וואס די זון זאל זיין ווייטער פון די לבנה — "לכאורה דארף זיין די זעלבע, אבער מ'דארף טראכטן וועגן דעם."

3. **"בראשי ההרים"** — דער רמב"ם'ס דיוק: ווען דער רמב"ם זאגט אז מ'זעט נישט אין מערב לענדער, לייגט ער אריין "בראשי ההרים" — מ'דארף זיין זיכער אז דער גרונט פארוואס מ'זעט נישט איז נישט ווייל מ'שטייט אין א טאל, נאר אז אפילו אויפן שפיץ בארג (אבזערוואטאריע) זעט מען נישט. ---

הלכה ח — "מכוונות כנגדן" 35 מעלות צפון

דער רמב"ם'ס ווערטער

"בכל המדינות שהן במזרח ומכוונות... כגון שהיו נטויות לצפון העולם שלשים וחמש מעלות... אבל אם היו נטויות לצפון יותר מזה או פחות, משפטים אחרים יש להם ואינן מכוונות כנגד ארץ ישראל."

פשט

"מכוונות כנגד ארץ ישראל" מיינט אויף דער זעלבער 35 latitude — מעלות צפון פון עקוואטאר. לענדער וואס זענען העכער אדער נידריגער

1. **דער עיקר חידוש פון דער רמב"ם:** אין גמרא שטייט לכאורה אז מ'קען סתם מאכן מלא/חסר ווען מ'וויל. דער רמב"ם זאגט: **דאס קען נישט זיין** — ס'רעדט זיך נאר ווען דער בית דין ווייסט אז די לבנה איז בעצם דארט (לויט חשבון), אבער מ'האט עס נישט געזען. נאר דעמאלטס האט מען "degrees of freedom" צו מאכן חסר אדער מלא לפי הצורך.

2. **קשיא אויף די גמרא:** ווי קען זיין אז ס'איז דא א ליסט פון וויפיל חדשים מלאים מ'מאכט, אויב מ'גייט דאך לויט ראייה? ווי קען זיין "מעברין את החודש מפני הצורך" אויב מ'גייט דאך לויט ראייה? דער רמב"ם ענטפערט: **דאס אלעס רעדט זיך ווען מ'זעט נישט די לבנה, און דעמאלטס גייט מען מיט חשבון.**

3. **שיטת רב סעדיה גאון:** רב סעדיה גאון האט געזאגט אז מ'זעט דאך אין גמרא אז מ'גייט מיט חשבונות — דערפון האט ער געשלאסן אז **די ראייה איז אלעמאל געווען "פעיק"** (נישט אמת'דיג). דער רמב"ם איז נישט מסכים — ער זאגט אז ראייה איז אמת'דיג, אבער אסאך מאל זעט מען נישט די לבנה, און דעמאלטס גייט מען מיט חשבון. (דער רב סעדיה גאון האט דאס געזאגט קעגן די קראים.)

4. **"מעברין את החודש לצורך — משום ירקא ומשום מעשיה":** דאס קען מען נאר טון **within the degrees of freedom** וואס מ'האט ווען מ'זעט נישט די לבנה. ווען מ'האט אויסגערעכנט אז מ'קען טון ביידע וועגן (חסר אדער מלא), דעמאלטס קען מען אויסקלויבן לפי הצורך — למשל אז יום כיפור זאל נישט אויספאלן אויף זונטאג, וכדומה.

5. **וויכטיגע באגרענעצונג:** אויב מ'האט יא געזען די לבנה ("תחלת היותו נראה... שנתקבץ למשש"), קען מען עס **נישט איגנארירן** — מ'קען נישט זאגן אז דער חודש איז מלא ווען מ'האט שוין געזען. ---

אונזער היינטיגער לוח vs. עיבור מפני הצורך

חידושים

1. **אונזער היינטיגער לוח איז נישט "עיבור מפני הצורך"** — ער איז א **קביעות'דיגע לוח**. ס'איז שוין אויסגערעכנט מיט געוויסע דחיות אז ס'זאל נישט אויספאלן אויף געוויסע טעג, אבער דאס איז נישט דאסזעלבע ווי דער דינאמישער פראצעס וואס דער רמב"ם באשרייבט.

2. אונזער לוח איז אפילו **נישט קלאר מקפיד** אז מ'זאל קיינמאל נישט זען די לבנה אין די "ראנג" טעג. ער האט אנדערע ריזענס פאר זיינע כללים. ---

הלכה ו — "בכל הדברים אלה — בזמן שיש שם בית דין"

דער רמב"ם'ס ווערטער

"בכל הדברים אלה בזמן שיש שם בית דין... אבל [בזמן הזה] אין סומכין אלא על הקביעה שבזה החשבון האמצעי הפשוט בפי כל ישראל."

פשט

אלע דינים פון מאכן מלא/חסר לפי צורך, עיבור מפני הצורך — דאס איז נאר ווען ס'איז דא א בית דין. היינט גייט מען נאר לויט דער חשבון האמצעי (מולד האמצעי) וואס איז פשוט בפי כל ישראל.

חידושים

1. דער רמב"ם רופט עס **"חשבון האמצעי"** — ס'איז נישט אפילו דער ריכטיגער מולד, נאר דער **מולד האמצעי** (average). כלל ישראל שקאצט נישט ארום "כמה רחוק מן האמת" — אלע חשבונות פון ראייה וואס מיר האבן געלערנט זענען נישט נוגע.

2. מ'זאל נישט מיינען אז מ'קען היינט נאך מאכן עיבור החודש על פי הצורך — מ'קען נישט, ווייל ס'איז שוין דא א לוח און מ'מוז גיין לויט דער חשבון.

האבן אנדערע כללים.

חידושים

1. רוב באוואוינטע לענדער זענען בערך אין דער ברייטקייט — ווייל העכער איז קאלט און נידריגער (נענטער צום עקוואטאר) איז הייס, און די מיטן איז וואו רוב מענטשן וואוינען.

הלכה ט — "להגדיל תורה ולהאדירה"

דער רמב"ם'ס ווערטער

"דברים אלו שביארנו באור המזרח והמערב אינו אלא להגיד כל משפטי הראיה... להגדיל תורה ולהאדירה. לא שיהיו בני מזרח ובני מערב סומכין על ראית הירח או תועיל להם כלום. אלא לעולם אין סומכין אלא על קידוש בית דין שבארץ ישראל כמו שבארנו במקומו."

פשט

אלעס וואס ער האט געזאגט וועגן מזרח/מערב איז נישט נוגע **להלכה** — מ'קען זיך נישט סומך זיין אויף ראית הירח אין אנדערע לענדער. אלעמאל פארלאזט מען זיך נאר אויף קידוש בית דין שבארץ ישראל. דער צוועק איז נאר "להגדיל תורה ולהאדירה" — צו פארברייטערן דאס וויסן.

חידושים

1. **פארוואס קען מען נישט נוצן ראיה אין מזרח לענדער אלס סימן?**
אויב דער רמב"ם זאגט אז ווען מ'זעט אין מזרח לענדער ווייטט מען **זיכער** אז מ'האט געזען אין א"י, פארוואס קען א איד אין מזרח נישט זאגן: "איך זע די לבנה, כל שכן האט דער בית דין אין א"י עס געזען, ממילא האבן זיי עס מקדש געווען, ממילא ווייס איך אז ס'איז ר"ח"? ער זאל עס נוצן **בתור סימן**, נישט בתור סיבה! ענטפער: ס'איז נישט גענוג א קלארע סימן, ווייל ס'קענען זיין אנדערע סיבות פארוואס דער בית דין האט נישט מקדש (למשל, עדים זענען נישט געקומען, אדער אנדערע סיבות). מ'זעט אין דער פראקטיק אז מ'האט געשיקט שלוחים צו מודיע זיין ווען ר"ח איז, וואס באווייזט אז מ'האט געדארפט ממש הערן פון בית דין.

2. **הרב ראבינאוויטש'ס חידוש — פאראלעל צו סנפיר וקשקשת (חולין):** די לשון "יגדיל תורה ויאדיר" שטייט אין גמרא חולין לגבי סימני טהרה פון פיש. די גמרא זאגט אז יעדער פיש מיט קשקשת האט אויך א סנפיר (אבער נישט פארקערט). ממילא דארף מען להלכה נאר קוקן אויף קשקשת. פרעגט די גמרא: פארוואס שרייבט די תורה ביידע סימנים? ענטפערט: "יגדיל תורה ויאדיר". **די תורה זאגט נישט נאר הלכות ווי מ'דארף זיך פירן, נאר אויך פאקטן וועגן דעם אייבערשטער'ס וועלט.** די תורה פארציילט אז כשר'ע פיש האבן ביידע סימנים — דאס איז א פאקט וועגן בריאה, נישט א הלכה'דיגע אנווייזונג. פונקט אזוי דער רמב"ם דא: ער פארציילט א פאקט וועגן וויאזוי ראית הלבנה ארבעט אין מזרח/מערב — דאס איז א שטיקל וויסנשאפט פון דעם אייבערשטער'ס וועלט, הגם ס'איז נישט נוגע להלכה.

3. ענטפער אויף דעם דיוק צו חשבונות קידוש החודש זענען "תורה":

עס זענען געווען מענטשן וואס האבן מדייק געווען פון דעם וואס דער רמב"ם זאגט "להגדיל תורה ולהאדירה" אויף משפטי הראיה — אז דאס באווייזט אז די חשבונות זענען תורה (נישט בלויז חכמה). דער חזון איש האט געזאגט אז נאכדעם וואס דער רמב"ם האט עס אריינגעשריבן אין ספר, איז עס געווארן תורה — הגם דער רמב"ם זאגט בפירוש אז ער האט זיך מתיג געווען פון גוי'אישע מקורות (אבער ער זאגט אז ס'איז אמת, ער זאגט נאך פון דער ריאליטי, נישט נאך פון דעם גוי). **הרב ראבינאוויטש'ס תירוץ:** דער דיוק איז נישט שטארק, ווייל "יגדיל תורה ויאדיר" אין חולין איז אויך נישט אויף א הלכה — סנפיר איז נישט נוגע להלכה, נאר ס'איז א פאקט וואס די תורה פארציילט. אזוי אויך דא — "תורה" מיינט נישט דווקא הלכה, נאר אז די תורה (ברייט פארשטאנען) אנטהאלט אויך פאקטן וועגן דער וועלט, און דאס צו וויסן איז "להגדיל תורה".

4. **דער פאראדאקס אין רמב"ם'ס שיטה:** מצד אחד, דער רמב"ם איז מצומצם צו הלכה — ער שרייבט נישט אלע טעאריעס פון אסטראנאמיע, נאר וויפיל ס'איז נוגע צו חשבון הראיה. אין בזמן הזה זענען די חשבונות זיכער נישט נוגע למעשה. מצד שני, דער רמב"ם האט קלאר געזאגט אין אנהייב פרק י"א אז ער שרייבט דאס פאר ווער עס "לבו נוטה לדעת החכמות" — ווער ס'אינטערעסירט זיך צו פארשטיין וואס דער בית דין האט געטראכט. דאס מיינט אז ס'איז **מצד החכמה שבו**. ביי דעם חשבון פון מזרח ומערב (וואס איז נוגע אויך חוץ לארץ ישראל) האט דער רמב"ם ****מתפ**

רץ געווען די גבולות פון וואס איז נצרך להלכה. **ער ברענגט חכמה וואס איז נישט נוגע פאר קידוש החודש, ווייל זיין אמת'ער טעם פון שרייבן איז געווען "יגדיל תורה ויאדיר"***** — פארגרעסערן תורה-וויסן אלס אייגענעם ווערט.

5. **רבי חנניא בן עקשיא — „רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות" — איז דאס דער זעלבער ענין? ניין, עס ווערט אפגעשיידט:** רבי חנניא רעדט פון **מצוות — פעולות למעשה** — אז ס'איז דא מער מעשים ווי וואס דער שכל אליין וואלט מחייב געווען, כדי צו געבן מער שכר. דאס איז **להגדיל מצוה**. אבער דא ביים רמב"ם איז **פארקערט:** דער ענין איז **להגדיל תורה** — דאס הייסט, עס איז דא א ווערט אין **טעאָרעטיש פארשטיין וויאזוי די וועלט ארבעט**, אפילו ווען ס'איז נישט נוגע למעשה. דער רמב"ם'ס חידוש איז אז דער ענין פון **פארשטיין** איז גרעסער פון דער מצוה אליין — „להגדיל תורה ויאדיר" מיינט דא חכמה, נישט מעשה.

6. **דער יסוד:** עס איז א **מצוה צו מסתכל זיין** אין דעם ערך הבא (דער ברייטנגראד), ווייל ס'איז **ריאליטעט** — פארשטיין דעם אייבערשטער'ס באשאפונג — נישט בלויז א לעגאלע הלכה. דאס איז דער סיום פון פרק י"ח פון הלכות קידוש החודש.

תמלול מלא

הלכות קידוש החודש, פרק י"ח — דיני השימוש בחשבון

הקדמה: פרק י"ח אלס רעפ-אפ פון די פריערדיגע פרקים

מורי ורבותי, אונז לערנען די הייליגע תורה, און די תורה איז דאך א ספר וואס הייסט משנה תורה, וואס נעמט צוזאם די גאנצע תורה, מ'זאל קענען קלאר האבן אין די קאפ, ווייל דאס איז דאך די שלימות הנפש פון א איד זאל האבן די גאנצע תורה אין זיין קאפ. אין דעם ספר איז דא פערצן ספרים, איינע פון זיי הייסט ספר זמנים, וואס דארט שטייט אלע ענינים פון די מצוות וואס זענען תלוי בזמן, און אויך די מצוה פון מאכן די זמן, וואס דאס איז די מצוות קידוש החודש, וואס זאגט אונז וויפיל אזיגער ס'איז, וועלכע טאג ס'איז.

און אין די הלכות קידוש החודש איז דא די אנהייב וואס לערנט הלכות וויאזוי די קידוש החודש ארבעט, די בית דין, די עדים, די כלי. און חוץ פון דעם האט מען דאך געלערנט אז פאר די בית דין זעצט זיך, און אויך נאכדעם ווען ס'איז געקומען אן עדים, דארפן זיי וויסן די חשבון וואס פרעדיקט על פי חשבון, על פי אסטראנאמיע, ווען די לבנה גייט קומען. איז לויט דעם ווייסט מען אויב די עדים קענען זען, אזוי ווי דו זאגסט עקזעקטלי. איז דאס האבן מיר געלערנט לכבוד דעם די אלע זעקס זיבן פרקים ביז יעצט פון פרק י"א ביז פרק י"ז, וואס דער רמב"ם האט אונז אויסגעזאגט די סודות פון די בעיסיק איידע פון די חשבון, וויאזוי ס'ארבעט, וויאזוי קען מען וויסן אויב די לבנה גייט קענען געזען ווערן היינט ביינאכט.

די זעלבע זאך, **וכן יראה**, ס'קען אנגעזען ווערן קלאר, **למי ששוכן על שפת הים**, איינער וואס איז לעבן די וואסער, ווייל דעמאלטס איז ער עקספאזד צו א גרויסע ליידעג שטח, אדער איינער וואס איז אויף די וואסער, **מי שמהלך בספינה בים הגדול**, איינער וואס פארט אויף א גרויסע ים, דעמאלטס **אפילו שקטן ביותר**, אפילו אויב די לבנה איז נאך זייער קליין, אבער היות אז מ'האט א ברייטערע האריזאנט וואס מ'קען זען, מ'קען זען די גאנצע הימל, מ'קען זען די ירח. זייער גוט.

ראיה פון גמרא פסחים — אויפ'ן ים זעט מען די לבנה פריער
ער ברענגט פון הרב ראבינאוויטשער, ס'שטייט אין די גמרא אין פסחים אז רב... וואס האט ער געהייסן? רב נחמן האט געזאגט פאר די מענטשן וואס גייען אין ים אז זיי ווייסן נישט דווקא וואו די לבנה איז, זיי ווייסן נישט אז די בית דין האט מקדש געווען די חודש. האט ער געזאגט, אויב זיי זעען אז די לבנה איז פול, זאלן זיי פארברענגען די חמץ. פרעגט די גמרא, וואס הייסט? מ'דארף דאך פארברענגען די חמץ א טאג פריער? זאגט די גמרא, יא, אבער אויפ'ן ים זעט מען די לבנה א טאג פריער. זעט אויס אז די גמרא האט שוין גערעדט וועגן דעם, אז אויפ'ן וואסער זעט מען אפילו גאר א קליינע לבנה. אבער ס'זעט אויס אז ס'איז אביסל קודם וואס איז אויף די יבשה. איז דאס איז סתם וועגן די תנאים פון די שטח, אז ס'קען זיין פארשטעלט.

הלכה ב: ווינטער און זומער — די קלארקייט פון דער לופט

אין ווינטער איז די לופט קלארער
נאכדעם איז דא נאך אזוי ווי מער סיבות, די וועטער. דער רמב"ם, **בימות הגשמים** ווינטער, איז אזוי: **אם יהיה יום צח**, אויב ס'איז א קלארע ווינטערדיגע טאג, ס'איז נישט קיין פארוואלקנדיגע טאג, **יראה הירח יותר ממה שיראה בימות החמה**, וועט מען קענען זען די לבנה בעסער, אפילו א קלענערע לבנה וועט מען קענען זען וואס מ'וואלט נישט געזען אין די זומער. פארוואס? זאגט דער רמב"ם, **בימות הגשמים, אם יהיה צח**, אויב ס'איז נישט קיין פארוואלקנדיגע טאג, **יהיה האויר זך הרבה**, די לופט זענען אסאך קלארער, **ויראה הרקיע בתואר יתר**, און די לבנה גייט מען זען, די הימל גייט מען זען **בטהרתו**, מיט א רייניקייט.

אין זומער איז דא שטויב אין דער לופט

פארוואס? וואס איז די פראבלעם מיט זומער? זאגט ער, ווייל ווינטער אין **שם אבק שיתערב באויר**, ס'איז נישטא קיין שטויב וואס מישט זיך אריין אין די לופט. **אבל בימות החמה, יהיה האויר כאילו הוא מעושן מפני האבק**. אין די זומער אסאך מאל, דאס זעט אויס אין די פלעצער וואו דער רמב"ם האט געוואוינט, די אראבישע מדבריות'דיגע פלעצער, איז דא זייער אסאך שטורעמס פון זאמד, און די שטורעמס פון זאמד מאכט אזוי ווי ווען ס'איז פארסמאקט, אזוי ווי סמאק מאכט אז מ'זאל נישט קענען זען די לבנה. מה שאין כן ווינטער, ווען ס'איז נישט דא קיין אבק, און ס'איז א שיינע טאג, וועט מען קענען זען. **אבל בימות החמה** וועט מען נישט קענען זען **די ירח הקטן**, מען וועט נישט קענען זען א קליינע לבנה.

געאגראפישער קאנטעקסט און מאדערנע פאלושן

דאס טראכט אין נאר, דער רמב"ם האט געוואוינט אין מצרים, און איך גלייב אז די אלע חשבונות איז אויף ארץ ישראל, און דארט איז זיכער דא די אבק אין זומער. אזוי ווי היינט איז דא נאך וועגן פאלושן, ס'איז דא געוויסע שטעט, ווי למשל בעידזשינג איז אזוי שטארק פאררייכערט פון אלע רויפן פון קארס וכדומה. קען מען נישט זען.

הלכה ג: קשת הראיה און אורך הראשון — די גרייס פון דער לבנה

ווען די קשת הראיה איז בצמצום

זאגט דער רמב"ם, איז ממילא, יא, עבדין ביתא חמה האבן מיר שוין געלערנט. ממילא איז אזוי, זאגט דער רמב"ם, געדענק וואס מיר האבן געלערנט פריער, **וכל זמן**, ס'קומט אויס א נפקא מינה, **וכל זמן שתמצא קשת הראיה**, די גאנצע צייט ווען מ'קען זען די קשת הראיה, וואס אין פרק י"ז האט דער רמב"ם מסביר געווען וואס די קשת הראיה איז, די ליין וואו מ'קען זען אז די לבנה און די זון זענען... ניין, קשת הראיה איז די, קשת

און יעצט אין דעם פרק גייען אונז לערנען וואס מ'טוט מיט דעם חשבון, וואס זענען די הלכות היוצאות לנו מחשבון זה. בעסיקלי, ס'איז א רעפ-אפ פון אלעס וואס מ'האט געלערנט ביז יעצט. י"ז איז שוין געווען א רעפ-אפ, אבער דא איז שוין די הלכה וואס קומט ארויס פון די אלע זאכן.

הלכה א: "דבר ידוע וברור" — די מציאות'דיגע באדינגונגען פון ראיית הלבנה

דער רמב"ם'ס לשון: "דבר ידוע וברור"

זאגט דער רמב"ם, **"דבר ידוע וברור"**. ס'טייטשט אנדערש ווי די זאכן וואס ער האט געזאגט ביז יעצט זענען זאכן וואס איז באקאנט פון חכמים. אבער יעצט גייט ער זאגן זאכן, ווען ער קען עס הערן ווען ער כאפט, יא, יעדער איינער ווייסט דאס. זאגט ער, **"דבר ידוע וברור"**, דאס איז קלאר.

"שאם יוציא לך החשבון שהירח יראה בלילה", ווייל דאס וואס ער זאגט יעצט, די הלכה איז נישט זאכן וואס שטייען אין די חשבון, ס'איז נאר שכל הישר וואס קומט ארויס דערפון. מ'דארף נישט וויסן נישט פון די ספרי חכמי ישראל, נישט פון די חכמי אומות העולם. דאס זענען פשוט'ע זאכן וואס יעדער איינער וואס איז אמאל געווען אויפ'ן גאס ביי ווינטער, זומער, ווייסט די חילוקים. אדער ס'איז כאילו, ער וויל דאך, דער רמב"ם האט דאך אן ענין אז יעצט זאל זיין א מקור. וואס איז דער מקור פון דעם? ס'איז "ידוע וברור".

דער חשבון איז נאר א פרעדיקציע — עבים און טאפאגראפיע קענען פארמיידן די ראיה

"דבר ידוע וברור, שאם יוציא לך החשבון שהירח יראה בלילה", אז אויב פון די אלע חשבונות וואס מ'האט געלערנט פריערדיגע פרקים, ער וועט ארויסקומען אז ביינאכט גייט מען זען די לבנה, איז נאך אלץ **אפשר שיראה אפשר שלא יראה**, איז נאך אלץ מעגליך אז ס'זאל נישט געזען ווערן, אפילו לויט'ן חשבון איז עס גערעכט, ס'טייטש אז די לבנה איז אויף די הימל, אבער פאר אנדערע ריזענס אפשר זעסטו עס נישט.

וואס? **או מפני העבים שהם מכסים אותה**, ס'איז באדעקט מיט וואלקענעס, **או מפני המקום שגיגע**, אדער דער פלאץ וואו דער מענטש איז. איז א טאל וואס איז ארומגענומען מיט בערג, און ער קען נישט זען ווייטער פון די בערג, אדער ער קען נישט זען די אנדערע זייט פון די בארג. ער קען נישט זען ווען די לבנה איז נידריג, ווייל ער איז פארשטעלט.

או שיהיה הר גבוה כנגד רוח מערב לאנשי אותו מקום, אפילו אויב ער איז נישט אינגאנצן א טאל, אבער ס'איז דא אויף די מערב זייט פון וואו די מענטשן וואוינען, איז דא א גרויסע בארג, און זיי קענען נישט זען די אנדערע זייט פון די בארג, און אויב די לבנה איז שטארק ווייט אויפ'ן מערב זייט קען ער עס נישט זען.

כאילו היושב בבקעה. ער זאגט דא, אפילו א מענטש זאגט, איך וואוין נישט אין א טאל, איך זע דאך נישט. אה, יענע בארג שטערט דיך פון קענען זען פארוואס. **שהירח לא יראה למי שהוא במקום נמוך, אפילו היה גדול**. א נידריגע פלאץ, אפילו אויב די לבנה וועט זיין א גרויסע לבנה, וועט מען נישט קענען זען.

הויכע פלעצער און ים — וואו מען קען זען אפילו א קליינע לבנה

אבל למי שהוא עומד בראש הר גבוה ותלול, איינער וואס וואוינט אויף א הויכע שפיציגע בארג, **אף על פי שהירח יראה**, וועט עס יא קענען זען. דאס הייסט, **אף על פי שהירח קטן ויושב**, אויב דו שטייט אויף א הויכן בארג, **ויראה**, וועט עס יא קענען זען. אפילו ווען ס'איז זייער קליין, דאס איז טאקע א חידוש. פארקערט, אז אויב איינער וואס איז א הויכע אויפן בארג, קען ער אמאל זען די לבנה אפשר אביסל פיינטע חשבונות, אדער אפילו ס'איז געווען מצומצם לויט די חשבון. פארוואס? ווייל ער שטייט דאך, צו מיר ווי דו שטייט, אויף א הויכע בארג, און דארט איז דא ווייניגער מעכבים. קען אפילו זיין אז זיין הרייזאנס איז אביסל נידריגער אויב ער שטייט א הויכע בארג.

דיסקוסיע: וואס מיינט "זמן הראיה"?

יא, ס'איז מיר נישט קלאר וואס דער טייטש פון דער רמב"ם דא "זמן הראיה" און "קשת הראיה". ער טייטשט "זמן הראיה" מיינט אויב ס'איז דער ווינטער אדער דער זומער, וואס מיר האבן יעצט געלערנט אז אין דער זומער וועט זיין ווייניגער קלאר און אין דער ווינטער נישט מער קלאר. אבער איך האב געמיינט אז "זמן הראיה" מיינט פשוט וויפיל צייט

הלכה א (המשך) — ראוי לבית דין לשום שני דברים אלו בלבם

זאגט דער רמב"ם, לפיכך, איינמאל דו פארשטייטסט אז דאס איז אזוי, **ראוי לבית דין לשום שני דברים אלו בלבם**. די בית דין וואס דארף מחליט זיין ווען זיי גייען עקספעקטן די עדים, וויאזוי מען זאל אויספארשן די עדים זייער גוט, דארף מען נעמען די צוויי זאכן אין באטראכט. זיי זאלן וויסן **זמן הראיה**, ווען איז די צייט וואס מ'קען זען, **ומקומה**, און די מקום, ס'איז טייטשט מיט די קשת הראיה חשבונות. און דעמאלטס וויסן זיי וואס צו פרעגן די עדים. וואס פרעגן זיי? **שואלין את העדים, באיזה מקום ראיתם?** וואו האט איר געזען די לבנה? ס'איז דא די גמרא זאגט, מ'פרעגט דעם עד ראיתם, ענק האבן עס געזען במזרח אדער במערב.

יא, ס'איז מיר נישט קלאר וואס איז דער טייטש פון דער רמב"ם, די זמן הראיה וקשת הראיה. ער טייטשט, זמן הראיה מיינט אויב ס'איז די ווינטער אדער זומער, וואס מיר האבן יעצט געלערנט אז אין די זומער וועט זיין ווייניגער קלאר און די ווינטער נישט מער קלאר. אבער איך האב געמיינט אז זמן הראיה מיינט פשוט וויפיל צייט נאך די שקיעה קען מען עס זען לויט די חשבון פון די קשת הראיה. ומקומה, דאס איז אויך די קשת הראיה, ווי הויך, וועלכע פלאץ זאל זיין, ווי הויך אין די זון דארף זיין, אין די הארציאנט דארף האבן די לבנה, וואס דאס איז אויך בעצם די קשת הראיה אדער די אורח הראיה, ביידע וואס זיי קענען בערך זאגן די זאכן. איך בין נישט זיכער וואס די עברי טייטשט.

על כל פנים, מ'דארף וויסן די... דער רמב"ם איז מדגיש, מ'דארף וויסן די צוויי זאכן, פארדעם דארף מען קלארער פארשטיין וואס די טייטש פון די צוויי זאכן. יא, אבער ס'איז דא עפעס א... שטייט אין די משנה, יא, אדער מ'פרעגט דעם עד באיזה מקום ראיתם. דאס איז וואס ס'מיינט.

הלכה ב — בצמצום: ווען בית דין דארף מער בודק זיין

לפיכך, זאגט דער רמב"ם, לפיכך, **ויתן החשבון**, דער חשבון זאגט, דער חשבון גייט ער געבן די מסקנה **שיראה בצמצום**, אז אויב מ'וועט זען וועט מען נאר זען עפעס בצמצום. **כגון**, איז ער מסביר, **כגון שהיתה קשת הראיה תשע מעלות וחמשה חלקים, והיה באורך הראשון שלש עשרה מעלות בשוה, ובאו עדים שראו**. און דאס איז כמעט די חילוק פון פיר מעלות? ניין, ניין, ס'מיינט נישט נאר דאס, ס'מיינט אז דאס איז די קלענסטע נאמבער פון דיגריס כמעט וואס מ'קען טרעפן אין די פריערדיגע ליסט. דאס איז די ערשטעס צו זען אין די פריערדיגע פרי. דאס איז די קלענסטע נאמבער. עס קען גאר זיין אז מ'זאל קענען זען די לבנה. אויב דער אורח ראשון איז פונקט דרייצן, און די קשת הראיה איז פונקט ניין, אדער אביסל מער ווי ניין, ווייל ווייניגער פון ניין קען מען עס נישט זען, ניין און פינף חלקים, דעמאלטס איז די טייטש אפשר איז עס שוין שייך, אפשר אבער בצמצום, ס'איז דא מער טשענסעס אז די עדים זאלן זאגן ליגנט. אין אזא פאל וועלן די דיינים מער אויספארשן די עדים און זיי וועלן פרעגן.

איז אזוי, עס ווענדט זיך אויך וואו ער איז, **אם במזרח החמה או שהיה במקום נמוך**, דאס איז די זמן הראיה מקודם. אויב איז עס די זמן הראיה במזרח החמה, דעמאלטס זענען די בית דין אמת'דיג סקעפטקל, ווייל די טשענסעס זענען קליין. אדער די עדים האבן אויך געוואוינט אין א מקום נמוך, דעמאלטס **חוששין להם ובודקין אותם הרבה**, ווייל ס'איז דא אזא מציאות, ער זעט אויס אמאל אמאל קען מען זען, אבער די בית דין דארף קלאר אויספרעגן די עדים צו זיי האבן זיך נישט גע'דמינוט', צו זיי האבן נישט געזען עפעס א וואלקן אנשטאט, אדער צו זיי ווילן נישט אפנארן.

טייטשט ליטעראלי די רעזנאבא, די רונדיגע ענגל, וואס צווישן דארט און דארט קען מען זען די לבנה. אין אנדערע ווערטער, די הויכקייט פון די לבנה, וואס אויך האבן מיר געלערנט וויפיל צייט ס'איז דא צווישן די שקיעה החמה און די שקיעה הלבנה. דאס איז די קשת הראיה.

"או מהלך הראשון", וואס דאס איז די חשבון פון ווי ווייט איז די לבנה פון די זון פאר מ'לייגט צו די אלע תיקונים וואס מיר האבן געלערנט אין די פריערדיגע פרקים. און געדענקסטו האט דער רמב"ם געזאגט, כדי צו וויסן די קץ הראיה, וועלכע פון די קשתים, דעגריס, וועט מען קענען זען די לבנה, דארף מען וויסן די ביידע חשבונות, ווייל די ביידע זענען גוגע אויף צו וויסן די לבנה, סיי די צייט און סיי די ווייטקייט פון די לבנה פון די זון.

זאגט דער רמב"ם, כל זמן וואס די צוויי זאכן וועסטו זען אז זיי זענען **"בצמצום"**, דער רמב"ם גייט געבן באלד א דוגמא פאר די צמצום. דאס הייסט, ס'איז א קליינע נאמבער, מ'קען נאר זען די לבנה היינט צווישן צען דעגריס און עלף דעגריס, למשל. צווישן די צוויי קצוות איז נאר א קליינע אמאונט פון פלאץ, ס'איז א צמצום, עקזעקטלי. דעמאלטס **"יהיה הירח קטן ביותר"**, וועט מען זען זייער א קליינע שטייגע לבנה. ס'קומט אויס אז די לבנה וועט זיין זייער קליין, ווייל ס'איז נאר די... למשל, ווען די אורח הראיה איז בעסער, די אורח טייטשט אז די לבנה איז ווייטער פון די זון, איז עס שוין גרעסער. אויב ס'איז קלענער, איז עס נאך קלענער. די זעלבע זאך לגבי די קשת הראיה, קומט אויס נאר א קליינע תקופה וואס מ'קען עס זען, ס'איז נאכנישט געווארן גרעסער ווען ס'גייט ארויף. סאו ווען ס'איז קליין, דעמאלטס וועט מען עס נאר זען **"במקום גבוה ביותר"**, וועט מען עס נאר זען אויף זייער א הויכע פלאץ. פארוואס? ווייל פון א פארשטעלטע פלאץ איז צו נידעריג צו זען, מ'דארף שטיין אויף א הויכע פלאץ צו קענען זען בכלל די לבנה. סאו ס'איז צוויי זאכן, סיי ס'איז קלענער ווייל די אורח איז קלענער, און סיי נידעריגער, סאו מ'קען עס נאר זען פון א גאר הויכן ארט.

ווען די קשת הראיה איז לענגער

"ואם תמצא קשת הראיה ואורך הראשון ארוכה ממנה" — אבער אויב איז די קשת הראיה מיט די אורח הראשון, די מרחק פון די זון און די לבנה כלפי די מזלות, איז לענגער, **"והוסיפו על סוף הקצין שלהם מעלות"** — און ס'איז דא מער מעלות צווישן זיי, נישט צוויי מעלות, לאמיר זאגן אפאר מעלות איז דא צווישן זיי. יא, סוף הקץ טייטשט, ס'שטייט מיר, מ'זאגט אז די אנהייב, למשל, אז מ'זאגט צווישן צען דעגרי, מ'האט געזאגט צווישן ניין און דרייצן, לאמיר זאגן, קען מען עס זען. סאו אויב ס'איז גלייך ביי ניין, וועסטו עס זען בצמצום. אויב ס'איז שוין ביי צוועלף, שטייט שוין גרעסער. ס'איז שוין העכער אין הימל, איז גרעסער. יא. דעמאלטס **"יראה הירח גדול"** — וועט מען יא קענען זען די גרעסערע לבנה. **"ולפי אורך הקשת ואורך הראשון יגדל ויגלה יותר לכל"** — ס'וועט זיך ווענדן איינער אין די אנדערע. ווי גרעסער די קשת און די אורח הראשון איז, וועט זיין די לבנה גרעסער, און אויטאמאטיש אויך וועט גרינגער צו זען פאר מער שטחים אויף די וועלט.

הלכה ד: די בית דין דארף נעמען אין באטראכט זמן הראיה און מקומה

די בית דין דארף וויסן וואס צו פרעגן די עדים

זאגט דער רמב"ם, **"לפיכך"**, איינמאל דו פארשטייטסט דאס איז אזוי, **"ראוי לבית דין לשום שני דברים אלו בלבם"** — די בית דין וואס דארף מחליט זיין ווען זיי גייען עקספעקטן עדים, וויאזוי מ'זאל אויספארשן די עדים זייער גוט, דארף מען נעמען די צוויי זאכן אין באטראכט. זיי זאלן וויסן **"זמן הראיה"**, ווען איז די צייט ווען אונז קענען זען, **"ומקומה"**, און די מקום, ס'איז טייטשט מיט די קשת הראיה חשבונות. און דעמאלטס וויסן זיי וואס צו פרעגן די עדים.

וואס פרעגט מען? וואס פרעגט מען אלעמאל די עדים? **"באיזה מקום ראיתם?"** — וואו האט ענק געזען די לבנה? ס'איז דא אזויווי די גמרא זאגט, מ'פרעגט די עדים, **"ראיתם?"** — האט ענק עס געזען אין מזרח אדער אין מערב?

ושלשים, כמו שביארנו. אזוי ווי זיי האבן געלערנט, אז אויב ס'איז נישט דא קיין איידעם, וואס ארום איז מעבר דער חדש, און ס'איז נישט קיין שאלה אז ס'איז פאר די דרייסיגסטער טאג. אזוי וואס טוט זיך אזוי? שטייט יעצט פון דעם, **ותחלה למנות תשעה ועשרים יום ראש חדש השני.** נאך די ראש חודש, דאס הייסט נאך די איין און דרייסיג טעג, חודש ב', האט מען אנגעהויבן ווארטן חודש ג' גייט מען האלטן שוין יעצט. קענסט עס אזוי זאגן. אבער דער רמב"ם רופט עס ראש חודש שני, ווייל דאס איז דער צווייטער ראש חודש וואס דער בית דין האט געמאכט אין דעם. און ווייטער, דער דרייסיגסטער טאג פון דעם, **לא נראה הירח.** האט מען נישט געזען די לבנה. סאו לכאורה וואלט מען געדארפט נאכאמאל מעבר זיין די חודש. זאגט דער רמב"ם, ס'קומט נישט קיין עיבור. ס'איז דא אבער א פראבלעם. **אם תאמר שכך מעברין חדש זה ועושים אותו שלשים,** אז דער חודש מאכט מען אויך אז ס'זאל זיין א חודש מלא, **ומקדישין ראש חדש השלישי יום אחד ושלשים,** זאגט דער רמב"ם, ס'איז דא א פראבלעם.

אפשר שלא יראה הירח בליל שלשים גם בחדש זה. ס'קען זיין אז ביי די ענד פון די דריטע חודש וועט מען ווייטער נישט קענען זען די לבנה בליל שלשים. **ונמצא מעברין והולכין ועושים חדשים שלשים אחר שלשים כל השנה כלה.** ס'קען זיין אז ס'איז דא אנדערע סיבות פארוואס מענטשן זענען נישט די לבנה א גאנצע צייט, און מ'וועט א גאנצע צייט מאכן חדשים מלאים. **ונמצא חדש אחרון,** וואס גייט געשען איין, אז ענדליך ווען, לאמיר זאגן, ס'גייט ווערן בעסערע וועטערס, איך ווייס נישט וואס, מ'וועט יא קענען זען די לבנה, גייט מען שוין זען די לבנה **בליל חמשה ועשרים.** פארוואס? ווייל אונז האבן זיך שוין דא אפגעשטופט מיט דריי טעג. ווען דו מיינסט אז ס'איז חמשה ועשרים איז שוין בעצם... וואס הייסט אז ס'איז חמשה ועשרים? ווייל אזוי האבן די חכמים געמאכט די חודש. אבער בעצם, לויט די לבנה איז שוין אפאר טעג אריין אין די חודש וואס מ'וואלט שוין געקענט זען די לבנה. בליל חמשה ועשרים וועט מען שוין קענען זען, אדער בליל ששה ועשרים וועט מען שוין קענען זען די לבנה, און ס'וועט מאכן אז ס'איז א גרויסע זלזול. **אין לך דבר שחוק והפסד יותר מזה,** דאס גייט אפוענדן די גאנצע עבודה פון די חכמים. מענטשן גייען זאגן אז די חכמים ווייסן נישט וואס זיי רעדן, זעסטו דאך אז ווען זיי מיינען אז ס'איז נאך כ"ה לחודש איז שוין דא א לבנה.

פארוואס דאס איז א ריאלע פראבלעם

און דאס איז פשוט, ווייל די לבנה פאלגט נישט אונזערע עיבורים. די לבנה פארט יעדער ניין און צוואנציג און א האלב טעג, יא? סאו נאך צוויי דריי חדשים קומט די לבנה א טאג פריער, אויב דו האסט געמאכט מעובר אפאר חדשים. ס'קען אפילו זיין פינף און צוואנציג, פינף טעג, ווייל אויב דו האסט זעקס גאנצע חדשים, וועסטו מאכן, אדער צוועלף גאנצע חדשים, ביסטו שוין זעקס טעג צוריק. קענסטו שוין זיין ביי די כ"ו אדער כ"ה, וועסטו שוין זען די לבנה. ווייל די דריי פיר חדשים, לאמיר זאגן, וואס מ'האט געמאכט מלא, איז נישט געווען וועגן די לבנה. קען נישט קומען נאר ווייל מ'האט עס נישט געזען. ס'איז נישט געקומען קיין עדים ווייל ס'איז פארוואלקנט, ווייל כדומה, ווייל ס'איז זומער. זאגט דער רמב"ם, **ואל תאמר,** וועט א מענטש טראכטן אז די זאך געשעט נישט, פארוואס זאל איך מיך זארגן פאר זאכן וואס קענען אמאל געשען? זאגט דער רמב"ם, ניין, **ואל תאמר שהדבר הזה דבר שאינו מצוי הוא שלא יראה הירח בכל השנה,** מ'זאל נישט זען די לבנה א גאנץ יאר. זאגט ער, ניין, **לדבר קרוב יראה,** ס'איז א זאך וואס קען געשען. **ופעמים רבות מתראה,** זעסט, ס'געשעט אסאך מאל, **כיוצא בו,** ס'געשעט דאס אדער ענליכע זאכן, **במדינות שזמן הגשמים שם ארוך ועבים רבים,** מדינות וואו ס'איז אייביג פארוואלקנט, וואו ס'איז אייביג נעפלדיג, ס'איז דא אסאך פארוואלקענעס, זעט מען נישט די לבנה גאנצע לאנגע חדשים. ס'קען זיין אז ווינטער וועט מען נישט זען וועגן ס'איז פארוואלקנט, און זומער וועט מען נישט קענען זען וועגן ס'איז פארשטויבט.

ניין, דארפסט געדענקען. יא, דארפסט דאך אויך געדענקען אז ס'איז נישט נאר דאס, נישט יעדע מאל קען מען עס זען, אפילו אז ס'איז שוין די ליל

ואם היה במערב השמש או במקום גבוה יותר, דעמאלטס ודאי יראה, דעמאלטס דארפן נישט די דיינים זיין אזוי שטרענג מיט די עדים, ווייל זיי וועלן זיכער זען **אם לא היו שם עבים המבדילין,** אויב ס'איז נישט געווען דארטן קיין... סייידן ס'איז געווען עפעס א סיבה, ס'איז געווען וואלקענעס, איז דעמאלטס טאקע האבן זיי נישט געזען, אבער אז אלעס איז אקעי, דארף מען עס קענען זען.

סיכום הלכה א-ב: די בעיסיק נקודה

עד כאן איז די ערשטע הלכה וואס דער רמב"ם האט געזאגט אין דעם פרק. דאס הייסט, די בעיסיק נקודה איז צוויי זאכן. קודם כל, אלעס וואס מיר האבן געלערנט ביז יעצט איז באמת קענסטו נאר זאגן "אפשר", ווייל ס'האט אונז געזאגט אז די לבנה איז דארט טעארעטיקלי אין הימל, אבער אויף צו זען פעלט אויס אויך אז ס'זאל זיין קלאר, אז מ'זאל זיין אין די ריכטיגע פלאץ. ממילא, אלעס וואס מיר האבן געלערנט איז נאר "אפשר", און ממילא, נאך א... ס'איז כאילו, קודם כל, זיי נישט פארלוירן אויב דו זעסט נישט די לבנה, ס'איז פארוואלקנט, אדער דו ביסט צו נידריג וכדומה.

צווייטנס, האט ער אונז צוגעלייגט אן אינטערעסאנטע חידוש, אפשר איז עס פשוט, אבער כאילו ער האט צוגעלייגט, אז מ'דארף רעכענען לויט די פונקטליכע קשת הראיה און די אורך ראשון וואס מיר האבן געלערנט פריער, דארף מען וויסן ווי שטארק חוקר צו זיין די עדים. נישט נאר ווייל אויב ס'איז אין א מער מצומצם'דיגע אופן, דארף מען וויסן, אזוי ווי מ'זאגט, ס'קען זיין אז מ'האט עס געזען, אבער מ'דארף מאכן זיכער. דער רמב"ם זאגט נישט אויב די עדים זאגן אז זיי האבן געזען די לבנה גאר הויך. וואס ס'קען נישט זיין אז ס'איז דא, ווייסט מען שוין אז ס'איז שקר. דער רמב"ם זאגט נישט דאס, אבער לכאורה איז דאס אויכעט קומט אויס קלאר. אפשר דאס איז פשוט וואס מ'האט געלערנט פריער, אבער דאס זאגט דער רמב"ם אויף אן אופן וואס ס'קען יא זיין, זאלן זיי עס גוט שטארק בודק זיין און זען.

פריער האבן מיר געהאט נאך ווען דער בית דין מוטשעט די עדים כדי זיי זאלן ארויסבעקן, אויב זיי קומען שוין נאך די צייט. דאס איז נישט מוטשעט, מ'ווייסט אז ס'איז גוט אויסקומען. אויב קומט אן עדים מיט מולד החמה, וועלן דער בית דין זיך גלייך אוועקשיקן, זיי זאלן קענען נוצן די יעצט.

לאמיר עס לערנען נאך איין זאך וואס קומט ארויס פון די זעלבע יסוד. וויבאלד מיר האבן געלערנט אז די גאנצע חשבון זאגט נאר אז מ'קען זען די לבנה אין הימל, אבער דא אויף די עולם הזה איז דאך דא נאך מניעות וואס איז מען גורם אז מ'זאל נישט קענען זען די לבנה. ממילא גייט דער רמב"ם זאגן א זייער אינטערעסאנטע חידוש אדער א הלכה וואס קומט ארויס פון די פאקט.

הלכה ג — אם לא נראה הירח במשך כמה חודשים

יא, זאגט דער רמב"ם אזוי: **עדים שראו את החודש בזמנו,** זיי האבן געזען דעם חודש בזמנו, ווען ס'איז געווען דער מולד, ווען די ערשטע מאל האבן געזען די לבנה, **באו והעידו, וקיבלום בית דין, וקידשו את החודש זה הראשון.** ערשטע חודש. זיי האבן מקדש געווען די נייע חודש פון וואס אונז רעדן, יא? יא, זיי האבן מקדש געווען די חודש פון וואס מ'רעדט. **אם עברו תשעה ועשרים יום,** איז שוין געווען ראש חודש, און נאכדעם האט עס אנגעהויבן א נייע חודש. וואס מ'האט געציילט תשעה ועשרים יום? שטייט **בליל ל',** רייט? ס'איז געווען נאר ניין און צוויי. מ'האט שוין געווען ראש חודש די דרייסיגסטע טאג פון פאריגע חודש. פאריגע חודש איז געווען א חודש חסר. עס איז דורכגאנגען נאך ניין און צוואנציג טעג, און יעצט ווייסן אונז נישט אז דער חודש גייט זיין חסר אדער מלא. מ'קוקט ליל שלשים, **וליל שלשים לא נראה הירח מן השמים.** פארוואס קען מען עס נישט זען? אדער **מן השמים יש לו להראות,** אדער לויט די חשבון, אדער **מן השמים כסוהו עבים.** איז בית דין טשעקט זיך, ווען בית דין **מצפים לו כל יום שלשים,** די גאנצע דרייסיג טאג ווארט בית דין אויף איידעם, **כמו שביארנו.** אבער וואס טוט זיך **ולא באו עדים? ועיברו את החודש,** האבן געמאכט אז דער חדש זאל זיין א חדש מעובר, אז דער דרייסיגסטער טאג איז נאך געווען א חלק פון דעם פאריגען חדש. **ונמצא יום ראש החודש השני יום אחד**

פארמאלקנט. דו מיינסט ס'איז נישט קיין זאך וואס מ'קען קאנטראלירן אלעס.

זאגט דער רמב"ם, אלא, נו, וואס טוט מען מיט דעם? ס'איז דא א גרויסע פראבלעם. אויב ס'וועט אויסקומען אז מ'וועט זען די נייע לבנה ווען לויט אונזערע חשבונות איז נאך סוף פון די חודש, און נאך אין די כ"ה-כ"ו לחודש, סוף יאר, נאך אפאר חדשים, וועט ווערן א גרויסע פראבלעם. זאגט דער רמב"ם, אלא, איז לכאורה איז דא א פראבלעם. ס'דארף זיך מקדש זיין על פי ראייה. איי, זאגסטו, אונז האבן געלערנט פריער אז ס'איז דא א חשבון. מ'רעדט דאך יעצט פון די זמן וואס מ'מאכט על פי חשבון, די סתם א חשבון. אלא? אלא?

דער מקור פון דער הלכה – הלכה למשה מסיני

זאגט דער רמב"ם, די לשון פאר דעם איז אזוי: **קבלה שביד החכמים, איש מפי איש מפי משה רבינו, כך הוא.** ס'איז דא א קבלה ביד החכמים, איש מפי איש מפי משה רבינו, ס'טייטשט אזא הלכה למשה מסיני, כך הוא. ס'איז אינטערעסאנט, ס'שטייט נישט קלאר אין די גמרא די חידוש פון רמב"ם, ס'שטייט אין די מסכתא, ס'שטייט אין פלעצער אז מ'איז מעבר את החדש בני הצורך. ס'שטייט אזעלכע זאכן, ס'שטייט א משנה אז מ'מאכט נישט, די ישראל גייט ברענגען נישט פריער, אז מ'מאכט נישט קיינמאל ווייניגער ווי פיר חדשים עיברים אין א יאר, און נישט אכט, סיי, יא, יא, מ'מאכט קיינמאל נישט מער ווי אכט, ווייניגער פיר אדער מער ווי אכט חדשים. ס'איז דא אזעלכע כללים וואס מ'זעט אין די משניות און די מקורות, אזעלכע כללים אז מ'לעכנט עפעס א חשבון. אבער ס'שטייט נישט קלאר די זאך אז מ'רעכנט זיך מיט ווען מ'גייט זען די לבנה, און לויט דעם מאכט מען זיכער אז ס'זאל קיינמאל געשען דאס.

דער רמב"ם האט אבער אזוי פארשטאנען פון די גמרא אז ס'מוז זיין אזוי ווייל ס'פאלקווענט פורים, און די גמרא זאגט יא אז דאס איז די ריזען פארוואס מ'קען נישט מאכן מער ווי אכט חדשים איבערן אין א יאר אדער ווייניגער ווי פיר, ווייל די לבנה וועט קומען צו פרי אדער צו שפעט. אבער די גמרא שטייט נישט אז מ'נוצט די חשבון וואס דער רמב"ם האט געלערנט די גאנצע זאך, ס'שטייט נישט קלאר. אבער דער רמב"ם האט געזאגט אז ס'מוז זיין אז דאס מיינט עס, און לכאורה די זעלבע הלכה משנה סיני אויך, אזוי איז דאס היינט אז מ'האט נישט, מאכט מען מיט א חשבון. אבער דא איז נישט ממש אז מ'גייט מיט א חשבון. יא, דא מאכט עס מיט א געוויסע הלוח אז ס'פיקסט. אז מ'נוצט אויף די ראייה נוצט מען אמאל חשבון. בזמן האחריה אויך קומט.

צוויי אספעקטן פון דער הלכה למשה מסיני

אבער זאגט זייער גוט, אז איינמאל משה רבינו האט אונז געגעבן די הלכה אז ווען ס'איז נישט דא ראייה איז דא חשבון, האב איך געזאגט לכאורה שוין די הלכה למשה מסיני. ס'איז צוויי זאכן וואס מ'נוצט דא. ס'הייסט, סיי מ'נוצט, נאמבער וואן, מ'נוצט אז מ'מאכט די חשבון הראיה, נישט די חשבון וואס אונז נוצן, ראי? די חשבון הראיה זאגט אונז פאראויס ווען מ'קען זען די לבנה, און אזוי וועלן מיר וויסן אז ס'זאל נישט אנקומען די ערשטע צוואנציק טעג. און סיי, נאכדעם איז מען מעבר חדשים על פי כללים, דאס הייסט נישט לויט די ראייה, נאר לויט א חשבון פון אחר חסר און אחד מלא, לויט ווי ס'קומט אויס. דאס הייסט, מ'טרייט עס צו מאכן מעטשן.

די ווערטער פון דער רמב"ם

זאגט דער רמב"ם, יא, **"אלא הקבלה שביד החכמים איש מפי איש עד משה רבינו כך היא, שבזמן שלא יראה הירח בתחלת החדשים, חודש אחר חודש"**, אויב ס'גייט דורך אפאר חדשים וואס מ'האט נישט געזען די לבנה. דער רמב"ם זאגט נישט קלאר וויפיל חדשים, ווייל ס'איז נישט דא קיין קלארע כלל, ס'ווענדט זיך אויף די חשבון. דעמאלטס, **"בית דין קובעין חודש מעובר שלשים יום, וחודש חסר מתשעה ועשרים יום"**. הייבט מען אן מאכן אלעס סדר. דאס הייסט, נאכדעם וואס ס'איז דורכגעגאנגען אפאר חדשים וואס איז געווען מלא, הייבט מען אן מאכן חסר און מלא. **"וכן מחשבין וקובעין חודש מעובר וחודש חסר"**.

דרייסיג טעג, אמאל לויט די חשבון קען מען עס נישט זען, מ'קען עס טאקע נישט זען. ס'קען זיין אז דו דארפט דאך נאר האבן איין חודש די פראבלעם, איין חודש די פראבלעם, איין חודש די פראבלעם. קומט אויס אז א גאנצע יאר האט מען נישט געזען די לבנה בליל כ"ט, בליל ל', ווייל די רגע וואס מ'זעט עס נאכדעם, נאכדעם קען מען עס שוין קענען זען אלעמאל. אבער דו געדענקסט דאך אז מ'רעדט דאך נאר פון א פאר שעה, פון א האלבע שעה אמת'דיג טעקניקלי, אבער מ'רעדט פון איין טאג. און נישט, די רגע וואס מ'זעט עס נישט אין יענע האלבע שעה, ווערט דער חודש מעובר לכאורה. ממילא, ס'איז זייער גרינג, זאגט דער רמב"ם, צוזאמנעכנט די אלע ריאליטיס, וועט זייער גרינג זיין אז ס'זאל זיין א גאנץ יאר וואס מ'האט קיינמאל נישט געזען די לבנה. ווען? בליל כ"ט. דאס איז דער רמב"ם מסביר. **שאיין אנו עומדים ברם**, זאגט דער רמב"ם, ער מיינט נישט צו זאגן אז מ'האט נישט געזען די לבנה פאר די גאנצע יאר. דאס איז טאקע א זעלטענע זאך. נאר וואס דען? איך זאג דאך אז מ'האט עס נישט געזען דעמאלטס ווען ס'איז וויכטיג, אז מ'זעט עס אינמיטן.

הלכה ב (המשך) – קבלה איש מפי איש: וואס טוט מען ווען מ'זעט נישט די לבנה

אז נישט די רגע וואס מ'זעט עס נישט אין יענע האלבע שעה, ווערט דער חודש מלא לכאורה. ממילא, ס'איז זייער גרינג, זאגט דער רמב"ם, צוזאמנעכענען די אלע ריאליטיס, ס'וועט זייער גרינג זיין אז ס'זאל זיין א גאנץ יאר וואס מ'האט קיינמאל נישט געזען די לבנה. ווען? בליל חוסף. דאס איז דער רמב"ם מסביר. בליל... **"שאיין אנו עומדים"**, יא? זאגט דער רמב"ם, ער מיינט נישט צו זאגן אז מ'האט נישט געזען די לבנה פאר די גאנצע יאר. דאס איז טאקע א זעלטענע זאך. נאר וואס דען? איך זאג דאך אז מ'האט עס נישט געזען דעמאלטס. דאס איז, אז מ'זעט עס אין מיטן חודש, שלום עליכם, העלפט מיר נישט. אבער דעמאלטס ווען מ'דארף עס זען, בתחלת החדשים, ווען מ'ווייל מאכן על פי ראייה, זעט מען עס נישט. **"ואין אנו אומרים ואחר כך ביום"**, שפעטער זעט מען עס. אבער דער רמב"ם מיינט דאך צו זאגן אז ס'איז א זאך וואס געשעט אפט, אז מ'זאל עס נישט זען די טעג ווען ס'איז די וויכטיגסטע צו זען. די איין טאג, די איין טאג אנהייב פון יעדן חודש.

פארוואס זעט מען נישט די לבנה – דריי סיבות

פארוואס זאל מען נישט זען? **"פעמים לא יראה מפני שאי אפשר שיראה"**, אדער ווייל מ'קען נישט, אזוי ווי דו זאגסט, ווייל די שקיעת החמה געשעט שפעט, נאנט צו שקיעת הלבנה אדער נאך שקיעת הלבנה. נישט נאך, אבער... **"וחדשים שאפשר שיראה בהם"**, אדער חדשים וואס לויט די חשבונות וואלט מען עס יא געקענט זען, נאר ס'איז דא אנדערע סיבות, **"לא יראה"** וועגן די וואלקענעס, **"או מפני שקטן ביותר"**, אדער ס'איז א זייער קליינע לבנה, **"ולא נתחכם אדם לראותו"**, א מענטש שטייט נישט און זוכט עס.

רייט, זייער גוט, ס'איז זייער קליין. טרעפטו נאך א פראבלעם. דאס הייסט, לויט די חשבון, דאס איז דאך אסאך מאל קען זיין אז ס'איז זייער קליין. פשט, בעצם, דער בית דין וואלט געדארפט דאס רעכענען, שיקן א מענטש זאל שטיין אויף א הויכע בארג, ער זאל גיין זען, ווייל דאס איז די איינציגסטע וועג וואס דו גייסט זען די לבנה די חודש. איינער וואס הייבט אן צו זוכן, ווייסט אז מ'דארף שטעלן א מענטש צו גיין זוכן, ווייל ס'איז זייער קליין. אמאל קומט אויס אז ס'איז זייער גרויס, קען עס יעדער זען. אבער אסאך מאל קומט אויס אז ס'איז זייער קליין, איז אויב מ'וועט נתחכם זיין וועט ער עס זען. אבער ס'קען זיך מאכן אז קיינער האט פונקט נישט געגאנגען זוכן, און קען זיין א גאנץ יאר אז מ'זעט נישט קיין לבנה.

איך דאכט זיך אז אין מסכת ראש השנה שטייט אז ס'איז געווען בערג וואס מ'פלעגט דארטן שטיין און קוקן. הרועים, ניין? ס'איז א בארג וואס האט געהייסן הרועים, וואס מ'האט דארטן געקוקט צו זען די לבנה. מילא, סתם, די בית דין, אויב זיי וואלטן געוואוסט די חשבון, וואלטן זיי טאקע געשיקט איינעם זאל זוכן. פונקט אין די שטאט וואו די בית דין וואוינט איז געווען

קביעה vs. קידוש – דער חידוש פון חודש חסר בקביעה

און אזוי טוט מען ווייטער, "בקייעה", די חכמים זענען קובע, "ולא בקידוש, שאין מקדשין אלא על הראיה". מ'זאגט נישט די ווארט "מקודש", ווייל די ווארט "מקודש" איז נאר ווען ס'קומט אן עדות, אבער די חכמים זאגן אז די חודש האט מען קובע געווען. מ'שיקט די שליחים, מ'רופט עס נישט "מקודש", נאר מ'רופט עס "קביעות". דאס איז נישט אנדערש ווי וואס מיר האבן געלערנט פריער, אז יעדע חודש מעובר איז מען נישט מקדש, מ'איז נאר קובע. ער זאגט נאר א חידוש. יא, עקזעקטלי.

אבער דא זאגט דער רמב"ם א חידוש, אז מ'קען טון די זעלבע זאך, מאכן א חודש חסר בקביעה ולא בקידוש. ווייל אויב אונז ווייסן, דאס איז דאך דער עיקר חידוש דא, ווייל חודש מלא, איך מאך ביי דיפאלט. דער רמב"ם זאגט אז פונקט אזוי ווי דו זעסט דארט אז מ'קען מאכן א קביעות, נישט קיין קידוש, און דאס מאכט א סעודה, וואטעווער מ'טוט, מ'איז מכריז, ווי דו זאגסט, יא, מ'שיקט שליחים, מ'זאגט פאר'ן עולם אז היינט... דער רמב"ם זאגט סוף אז מ'מאכט א סעודה, מ'מאכט די אלע סדר פון עיבור. די זעלבע זאך וועט מען טון ווען מ'מאכט דוקא א חודש חסר. די בית דין זענען נישט מקדש, זיי זאגן, "רבותי, היינט איז ראש חודש".

דיסקוסיע: ווען מ'מאכט א חודש חסר – איז דאס א "פיקס" פון פריערדיגע חדשים?

אינטערעסאנט, ווייל ווען מ'מאכט א חודש חסר, בעצם זאגט מען אז יעצט איז עכט מלא, נאר די פריערדיגע חדשים, איינע פון זיי איז געווען א מיסטעיק.

ניין, ס'איז נישט זיין עכט. נאכאמאל, אבער די פראבלעם איז דאך, ווייל ווען ס'גייט געשען, ווען מ'גייט זען די לבנה כ"ה, גייט מען וויסן אז די פריערדיגע חדשים... אבער מ'קען נישט גיין צוריק טון גארנישט למפרע, זאגן פאריגע חודש איז נישט געווען דאס. מ'פיקסט עס יעצט. אבער איך זאג יעצט ווען מ'פיקסט עס, בעצם איז שוין יא דער חודש מלא.

ניין, ניין, פארוואס שטייט נישט וואס דו זאגסט? מ'פיקסט עס נישט נאך די פראבלעם, מ'פיקסט עס לאנג פארדעם. מ'לאזט נישט אדורך גיין מער ווי צוויי חדשים, לאמיר זאגן, וואס איז מעובר איינס נאכן צווייטן. אדער דריי, ווענדט זיך, יא, לפי הענין. איך זאג, לאמיר זאגן דריי חדשים וואס זענען שוין געווען מעובר. זאגן אונז אז דער חודש איז שוין באמת, ס'איז שוין באמת איז ראש חודש. חסר. יא, אונז זאגן... איך האב געזאגט, ס'איז באמת נישט חודש פון די נעקסטע חודש, ווייל ס'שטעלט זיך ארויס אז די... ס'קען נישט זיין אזויפיל חדשים אז זיי האבן נישט געזען די לבנה, ס'איז נישט מקדש, אונז זאגן נאר.

הלכה ג (המשך) – מלא אחר מלא, חסר אחר חסר

זאגט דער רמב"ם, **פעמים עושין מלא אחר מלא, או חסר אחר חסר, כמו שראה להם מן החשבון.** וואס טייטשט? דאס וואס דער רמב"ם האט יעצט געזאגט, אז אויב מ'וואלט נישט געזען די לבנה אפאר חדשים, הייבט מען אן פשוט גיין איינס איינס על הסדר, אזוי ווי אונז טוען בעיסקלי, מ'מאכט מלא חסר מלא חסר. דאס איז די נארמאלע אופן, אבער אמאל פעלט אויס מ'זאל מאכן צוויי מלא דירעקט, אדער צוויי חסר. אזוי ווי אונז טוען, אזוי ווי אונזער חשבון טוט חסר. חשון כסלו, אזוי אדער אזוי. רייט? פארוואס? ווייל ס'פעלט אויס לויט די חשבון, אז דו דארפט צוויי טעג. אדער פארקערט, ס'פעלט אונז צוויי טעג, נעמען אונז אראפ.

דאס האט די רמ"א יעצט געזאגט, אז ווען מ'זעט נישט די לבנה מאכט מען אחד מלא אחד חסר. ס'איז נישט קיין גזירת הכתוב, אז מ'מאכט אחד מלא לחסר. דאס איז נארמאל, ווייל מער ווייניגער א חודש איז 29 א האלב טעג, קומט אויס יעדע צווייטע חודש אמאל. אבער אמאל איז שוין די לבנה געגאנגען צושטעלן, אדער אמאל לאמיר זאגן די לעצטע חודש האט מען געווארט צו לאנג, מ'האט שוין צוויי חדשים צו צאלן, מאכט מען צוויי חסר על אמאל. אבער ווען מאכט מען מלא אחר מלא? אויב אפאר חדשים איז געווען חדשים חסרים. ווייל מ'האט מורא אז ס'וועט זיין צו שפעט, און

מ'דארף נאכדעם מאכן א דריי און דרייסיג טעג. אבער דאס געשעט ווייניגער רוב, ווייל דער רמב"ם האט דאך געזאגט אז די סיבה פארוואס מ'האט נישט געזען איז וועגן אנדערע סיבות. אקעי, אלעס קען געשען.

דער ציל: אז די לבנה זאל ווערן געזען אין דעם ריכטיגן צייט
אקעי, זאגט דער רמב"ם ווייטער, פעמים... יא. זאגט דער רמב"ם, **מתכוננין לעולם בחשבונם**, מ'רעכנט אייביג אויס מיט די חשבון **שאם יראה הירח בחודש הבא, יראה בזמנו או בלילה שלישי, לא שיראה קודם זמנו שהוא ליל שמונה ועשרים**. זייער גוט. ס'קען זיין... יא, זייער גוט. דאס איז די צוויי נעכט וואס איז נארמאל אז מ'זאל זען די לבנה, אבער קיינמאל נישט פאר דעם. רייט? יא, זאגט דער רמב"ם, **"בחשבונות הראיה"**.

דיסקוסיע: דער באגריף "שחוק" – וואס מיינט עס?

דער רמב"ם האט נישט געזאגט די ווערטער אז ס'וועט זיין... די ווארט איז אז ס'וועט זיין א בזיון פאר די בית דין? ער זאגט נישט. ער זאגט אז ס'איז א שחוק. שחוק מיינט אז ס'איז שחוק אויף די בית דין? אדער ס'איז א ווערד אז אונז גיימיר זיך פלוצלינג טרעפן אין א צעהאקטע חודש? דער רמב"ם זאגט א פשוט'ע זאך, למען הסדר הטובה. אויך דאס איז די ווארט שחוק. שחוק בהפסד. איך ווייס נישט אז מ'דארף אנקומען צו דעם. ס'איז דא אזעלכע זאכן וואס שטייט, אבער מ'דארף שוין אנקומען צו דעם.

דארפסטו פארשטיין א פשוט'ע זאך, די רמב"ן א גאנצע צייט ווילן דאך באלאנסן די צוויי זאכן. אמת'דיג, איך וואלט טראכט אזוי, כאילו אויב איינער ווייסט אמת'דיג קלאר די חשבון, וואלט ער געקענט גיין אלעמאל על פי חשבון. אונז טוען נישט יענץ, ווייל אונז גייען מיט די חשבון הראיה בכלל, אונז גייען נישט מיט די חשבון הראיה, אונז גייען מיט די חשבון המולד בכלל, אונז איז א גאנץ אנדערע חשבון. אבער טעארעטיקלי, ס'איז אביסל... די אמת'דיג וואס אונז ווילן גיין איז מיט די לבנה. יעצט, אוודאי, כדי צו זען די לבנה דארף מען עס זען, אבער בעצם, די רמב"ן אמת'דיג מיינ איך טראכט אז אויב אלע מענטשן וואלטן געווען קלוג, וואלט מען געקענט קיינמאל נישט קוקן אויף די לבנה, ווייל אונז גלייבן דאך אין די חשבון, און די חשבון איז דאך הונדערט פראצענט פונקטליך. נאר וואס? ס'איז דא א דין אז מ'דארף גיין מיט די ראיה.

באמת דאס איז די קשיא, פארוואס דארף מען גיין מיט יענע ראיה בכלל? אבער דער רמב"ם זאגט אז ממילא, ס'קען דאך נישט זיין אז דער בית דין ווייסט, איך מיינ אז דאס איז דער עיקר פרשת שחוק, דער בית דין ווייסט דאך אז היינט איז שוין געקומען די לבנה, דער עולם גייט נישט זען ווייל ס'איז נישט געזען, אבער דער עולם ווייסט דאך. איז מוז מען זיך רעכנען מיט דעם, איינס צו זאגן דער עולם ווייסט נישט, דער עולם ווייסט יא, מארגן וועלן זיי וויסן, דריי חדשים אר סאו דער שחוק איז אז דער עולם וועט נישט וויסן אז די חכמים זענען יא קלוג און זיי וועלן מיינען אז פועל השם לא אביט, אז די חכמים ווייסן נישט די חשבונות? וועגן דעם... דער שחוק איז אז די חדשים זאלן נישט גיין מיט ריעליטי, אז ס'מאכט אנדערש. דער שחוק איז אמת'דיג שוין פריער, נאר דער עולם וועט עס נאר באמערקן שפעטער.

צוויי ריעזנס פארוואס מ'דארף דעם חשבון הראיה

יא, זאגט דער רמב"ם, וויאזוי ווייסט מען ווען די לבנה, אויב אזוי קומט אויס אז לגבי דעם אויך דארף מען וויסן די חשבון הראיה, נישט נאר אז ס'קומט אויס אז ס'האט נאך א ריזען פארוואס מען דארף וויסן די חשבון הראיה. איינס, ס'איז חוקק צו זיין די איידעם, און צוויי, איז אז טאמער ס'איז נישט דא קיין לבנה, זאל מען גיין לויט די חשבון און מאכן

הלכה ט: חשבונות הראיה כדי לדעת מתי אפשר שייראה ומתי אי אפשר**Speaker 1**

זאגט דער רמב"ם, **"חשבונות הראיה אלו שביארנו יתבאר לך ותדע מה שאפשר שייראה ומה שאי אפשר שייראה"**. מיט די אלע חשבונות וואס דער רמב"ם האט אויסגעזעכנט אין די הלכות קידוש החודש, זאלסטו וויסן ווען מ'קען אפשר זען די לבנה, דעמאלסט וועסטו ווארטן, און ווען מ'קען

הלכה י: דער גרויסער חידוש — ווי צו פארשטיין די גמרא'ס וועגן חשבונות בזמן הראיה
Speaker 1:

זאגט דער רמב"ם, וכל יעצט, קומט אויס, זאגט דער רמב"ם א ריכטיגע זאך. ס'איז דא דער רמב"ם האט געזאגט כללים פון וויאזוי מ'קען מאכן מעובר אדער חסר, נישט לויט די ראייה, נאר לויט א חשבון. יעצט זאגט דער רמב"ם, יעצט וועסטו פארשטיין עפעס וואס שטייט אין די גמרא, און דער רמב"ם מאכט עס ווי א גבלה.

אין די גמרא זעט מען אז ס'איז דא זאכן וואס מ'קען מאכן איבער, דאס איז דאך די גמרא וואס רעדט אין די משנה וואס זאגט אין אייראכן, אז מ'מאכט, ס'איז דא א ליסט פון וויפיל חודש איבער מ'איבערמאכט. ווייסטו, ס'איז דא א ליסט? מ'גייט דאך אין די לבנה. וויאזוי קען זיין אז ס'איז דא א ליסט? נאכדעם זעט מען אז ס'איז דא א זאך מעברין את החודש מפני הצורך. וויאזוי קען זיין? מ'גייט דאך אין די ראייה.

ענטפערט דער רמב"ם, דאס אלעס רעדט זיך פון מיין מעשה, פון דאס וואס איך זאג אז חדשים וואס מ'זעט נישט די לבנה, גייט מען מיט א חשבון און נישט מיט די ראייה. דאס איז די חידוש פון דער רמב"ם. דער רמב"ם איז נישט געשטאנען, אין די גמרא שטייט לכאורה אז מ'קען אלעמאל מאכן סתם ווען מ'וויל מלא חסר.

זאגט דער רמב"ם, יעצט קען דאך נישט זיין. ס'רעדט זיך נאר אויף אן אופן וואס דער בית דין ווייסט אז די לבנה איז בעצם דארט, לכבוד דעם מאכט מען עס.

הלכה י: דער רמב"ם'ס לשון

Speaker 1:

דאס מיר טרעפן בתלמוד, אין די גמרא, זאכן וואס ווייזן שבית דין סומכין על החשבון, ומשם אנו למדין מפי משה מסיני שהדבר מסור להם והרשות בידם לחסרו ולעברו, אז דער בית דין האט די רשות צו מאכן מעבר זיין די חודש אדער מחסר זיין. וכן זה שטייט אין די גמרא, אין די משנה, שחיסר רבי תשעה חדשים בשנה, אז רבי האט געמאכט ניין חדשים אין די יאר זאל זיין חדשים חסרים, וכן כל כיוצא בזה.

על גבי, אין די משנה שטייט אז מ'מאכט נישט מער. דארף מען זיך וואונדערן, ווי קומט די... אונז ווייסן דאך אז ס'איז דא ראייה אין יענע צייטן. זאגט ער, הכל על עיקר זה בנוי, אויב בזמן שלא נראה החודש בזמנו, ווילן אונז אויסרעכענען די חשבון. מוז מען נישט אלעמאל מאכן מלא, מ'קען מאכן חסר ומלא לפי הצורך, לפי החשבון. און דאס איז אויך דער רמב"ם דילווה צו אנדערע מענטשן.

מחלוקת רב סעדיה גאון און רב חסדאי גאון

Speaker 1:

דער רב סעדיה גאון האט געזאגט אז ס'זעט דאך אין די גמרא אז מ'גייט מיט חשבונות. האט דער רב סעדיה גאון געזאגט, זעסט דאך אז די ראייה איז אלעמאל געווען פעיק. האט דער רב חסדאי גאון געזאגט דעם חידוש קעגן די רבי מאיר'ס און אזוי ווייטער, אויך קעגן די רמב"ם זאגט אז ס'איז געווען קעגן די קראים. האט רב סעדיה גאון געטענה'ט אז אלעמאל פלעגט מען געבן מיט די חשבונות. און ער האט געהאט ראיות אז די גמרא זעט די חשבונות. און ס'איז דאך א מורא'דיגע קשיא, וואס קומט אריין חשבונות? וואס מיינט שוין מקדשין על פי ראייה?

זאגט דער רמב"ם, ניין, איך וועל דיר זאגן, ווייל אויך מ'איז מקדשין על פי ראייה, אסאך מאל זעט מען נישט די לבנה הפחד אר. און דעמאלטס מוז מען גיין מיט די חשבון.

הלכה יא: מעברין את החודש לצורך — נאר בזמן שלא נראה החודש

Speaker 1:

זאגט דער רמב"ם, וכן זה שאמרו חכמים שמעברין את החודש לצורך, אז אויב ס'איז דא א צורך קען מען מעבר זיין די חודש, מאכן לענגער די חודש.

עניוועי נישט, דעמאלטס וועסטו מאכן עיבור אדער חסר פארדעם, כדי ס'זאל אויסקומען די נעקסטע חודש. דעמאלטס וועסטו טון לויט די חשבון, "ועל זה סומכין ומעברין חודש אחר חודש".

ביאור: "אי אפשר שייראה" — רעכענען מאנועל כדי די נעקסטע חודש זאל אויסקומען ריכטיג

Speaker 2:

ניין, וואס ער זאגט "אי אפשר שייראה" מיינט אז יעצט רעדט מען אז מ'דארף רעכענען יעצט וואס אונז מאכן די מאנועל עיבורים כאילו, נישט לויט די לבנה. לויט וואס מאכן אונז דאס? אונז מאכן זיכער אז נעקסטע חודש זאל די לבנה קומען די ריכטיגע צייט. וויאזוי ווייסט מען ווען די לבנה גייט קומען? דארפסטו לערנען די חשבונות. ס'איז נישט גענוג די מולד, דארפסטו אז מענטשן זאלן קענען טאקע זען, אויב ס'איז מעגליך, די לבנה אין די ריכטיגע צייט. "ועל זה סומכין ומעברין חודש אחר חודש". דאס הייסט, מ'ווארט נישט ביז ס'וועט ווערן אן עמערדזשענסי, אזויווי געזאגט נאך א גאנצע יאר, נאר ביי יעדע חודש האלט מען דאס אין זין.

הלכה ט (המשך): עיבור רצוף — מלא אחר מלא, חסר אחר חסר

Speaker 1:

ער מיינט צו זאגן, אדער איז מען מעבר יעדע חודש, זאגט דער רמב"ם, מען מאכט עיבור רצוף, "או עושין חודש חסר אחר חסר". דאס הייסט, דער רמב"ם האט געזאגט, אויב מ'ווייסט נישט, מאכט מען אדער מלא אדער חסר, דאס איז נארמאל. אבער אויב מ'ווייסט אז ס'וועט נישט אויסקומען די נעקסטע חודש די לבנה ריכטיג, מאכט מען אדער צוויי מלא אויפאמאל, אדער צוויי חסר אויפאמאל, כדי ס'זאל זיין ריכטיג די לבנה אין די קומענדיגע חדשים ארום.

זאגט דער רמב"ם, "לעולם אין פותחין מארבעה חדשים המעוברין בשנה, ולא מוסיפין על שמונה חדשים המעוברין". ס'איז קיינמאל נישט ווייניגער — חדשים וואס האבן דרייסיג פולע טעג, און נישט מער ווי אכט. ווייל דעמאלטס, דאס וועט אויסקומען די חשבון, דאס שטייט א משנה, און דאס וועט אויסקומען די חשבון אז די לבנה וועט קומען דריי טעג פון פסיפות.

הלכה ט (המשך): סעודת עיבור החודש

Speaker 1:

זאגט דער רמב"ם, ס'האט מיר פריער געלערנט אז מ'מאכט א סעודת מצוה ווען אן איידעם קומען. זאגט דער רמב"ם, וגם לעבור חדשים אלו... ווען מ'איז מעבר, נישט ווען מ'קומט איז דא א סעודה, און די איידעמען זאלן זיין צו עסן. ס'איז דא א זאך וואס הייסט סעודות איבער, וואס מ'מאכט ווען מ'מאכט א גאנצע חודש. מ'מאכט נישט קיין קידוש החודש, מ'מאכט עפעס אנדערש אין שטאט מאכט מען א סעודה. אבער א חודש העבר ווען מ'מאכט אן עקסטערע אדר.

Speaker 2:

ניין, ניין, ווען מ'איז מעבר די חדשים. ווען מ'מאכט א דרייסיג, ס'איז דא א חודש מעבר אין א שנה מעברת. און א חודש מעברת ווען ס'איז דא דרייסיג טעג.

Speaker 1:

ווען מ'מאכט מעבר די חודש, האט דער רמב"ם זאגט אין פרק ג' אז מ'מאכט דאך נישט קיין קידוש, וואס מ'מאכט נישט קיין קידוש נאר קיין קידוש שמים, אבער מ'מאכט יא א סעודה. אוודאי האט מען געדערנט באריכות, ווען מ'מאכט די סעודה. זאגט דער רמב"ם, נישט נאר מ'מאכט די סעודה דעמאלטס ווען מ'זעט די לבנה בלילא בירא, נאר אויך ווען מ'איז מעבר לויט די סעודה. אויף חשבון מאכט מען אויך א סעודת עיבור חודש למען פרק שלישי. און טאמער נישט מאכט מען א קבועה. בליל כ"ט אמאל דארף מען דאס מאכן אויך, ל"מ.

האב איך נישט קיין אנונג. איך ווייס נישט, ס'האט זיך דא דערמאנט, ס'איז דאך דברים פשוטים. עפעס מיינט מען דעם? איך ווייס נישט וואס. פארשטיסט?

Speaker 2

יא, שכוח. די ראייה איז... אפשר מיינט ער צו זאגן אז מ'האט עס געזען ממש די ערשטע מאל? דאס הייסט נישט אז מ'האט עס געזען מארגן, דעמאלטס איז נישט די פראבלעם?

Speaker 1

איך ווייס נישט קלאר וואס ער מיינט. איך ווייס נישט. אדער אפשר מיינט צו זאגן אז דער חשבון וואס שטייט אין די גמרא גייט נישט מיט די קיבוץ, ס'גייט מיט די ראייה? נאר נישט קיין שום, עפעס ווילן דא וואס זאגן. עניוועי, זאגט דער רמב"ם, **בכל הדברים פירט אויס**, אז די אלע זאכן וואס אונז רעדן דא, וואס מ'קען טון אמאל אזוי חסר אדער אמאל די ידה תורה...

אפשר מיינט ער צו זאגן אז ווען תחלת היותו נראה איז פשוט אז ס'איז שוין בעצם געבוירן געווארן נאך פארדעם, ממילא קען מען עס נישט אפשטופן.

Speaker 2

ניין, תחלת היותו נראה איז דער זמן תחלת ראייה כפשוטו.

הלכה יב: בזמנים אלו — אין סומכין אלא על הקביעה בזה החשבון האמצעי

Speaker 1

זאגט דער רמב"ם, **בכל הדברים אלה בזמן שיש שם בית דין, וסומכין על הראיה**. ווען ס'איז דא בית דין, און מ'מאכט די חודש לויט די איידעם וואס איז דער זמן. דעמאלטס קען מען מאכן אמאל אחד מלא אחד חסר וכו'. אדער צוויי מלא, צוויי חסר, רייט? אבער ס'איז נישטא קיין בית דין, רייט? ממילא, **"ואין סומכין אלא על הקביעה בזה החשבון האמצעי הפשוט בפי כל ישראל"**. היינטיגע צייטן איז מען נישט סומך נאר אויף די קביעות החשבון לויט די סיסטעם וואס ער רופט די חשבון האמצעי, וואס איז געווארן פשוט בפי כל ישראל, אז אונז רעכענען לויט די מולד האמצעי.

און געדענקען, ס'גייט אפילו נישט מיט די ראייה, ס'גייט מיט די מולד האמצעי, ס'איז נישט אפילו די ריכטיגע מולד, אבער כלל ישראל שקאצט נישט ארום כמה רחוק מן האמת, די אלע זאכן וואס מיר האבן געלערנט. אבער דאס איז די חשבון וואס אונז מאכן אלעמאל, אחד מלא אחד חסר, חוץ פון חשבון כסלו, וואס מ'קען מאכן לויט א חשבון אויך אזוי, **כמו שביארנו בהלכות אלו** האבן מיר געלערנט שוין אין די פריערדיגע פרקים, און דעמאלטס איז נישט נוגע די אלע זאכן וואס מיר האבן יעצט געלערנט.

דער רמב"ם'ס עיקר נקודה: מ'קען נישט היינט מאכן עיבור מפני הצורך

Speaker 1

"כל הדברים האלו" מיינט בעצם די גאנצע חשבון, אבער איך מיינן אז עס מיינט בעיקר דאס, אז מ'זאל נישט מיינען אז מ'קען היינט נאך מאכן עיבור החודש על פי הצורך. מ'קען נישט, ווייל ס'איז שוין דא א לוח און מ'מוז גיין לויט די חשבון. ס'קען זיין, איך טראכט אז דאס זאגט ער, אז אפילו אז אמאל וועט יא אויסקומען אז די לבנה איז אין די ראנג פלאץ, און ס'מאכט זיך געוויסע זאכן. דער רמב"ם האט געזאגט אז וועגן דעם איז דא די דחיות, אז ס'זאל נישט זיין צו פאני, אבער אביסל פאני בזמנים רחוקים קען זיין, און ס'גייט אונז נישט אן ווייל אונז האבן נישט היינט קיין בית דין, און אונז גייען לויט א לוח, און א גוטן טאג.

איבערגאנג: הלכה יג — דער רמב"ם גייט ווייטער צו א דריטע זאך

Speaker 1

זאגט דער רמב"ם ווייטער. איז ביז יעצט האבן מיר געלערנט צוויי הלכות וואס קומען ארויס פון די חשבון. איינס, אז לויט די חשבון וואס מ'ווייסט פונקטליך וואו די לבנה דארף זיין, וועט מען טשעקן די עדים לויט דעם. און צווייטנס, אז ס'איז דא א גרויסע וויכטיגע זאך אפשר אפילו, וואס אסאך

למשל, משום ירקא ומשום מעשיה, וואס מיר האבן געלערנט ווען דער רמב"ם האט געהאלטן אז דאס איז דער טעם פון לא ידוע ראש, אבער דער רמב"ם האט געזאגט אז ס'איז נישט דער טעם, ווייל ער רעדט זיך נישט בזמן שמקדש על פי ראייה. אבער על כל פנים, מ'זעט אין די גמרא אז ס'איז דא אזא זאך אז מ'קען, וויבאלד אז ס'זאל נישט אויסקומען די ראנג טאג און אזוי ווייטער, קען מען מעבר זיין את החודש.

פרעגט דער זייטער, זאגט דער רמב"ם, דאס מיינט נישט אז מ'קען עס טון ווען מ'זעט די לבנה אנדערש. דאס אלעס רעדט זיך, ווען מ'איז מעבר לויט דעם חשבון, **ואותן אחד מלא ואחד חסר**, דעמאלטס קען מען אפמאכן וועלכע חודש זאל מען אמאל אדער חסר. **ווי ערשט למעבר חודש אחר חודש או לחסר**. מ'האט אויסגערעכנט דעם חשבון אז מ'קען טון ביידע וועגן. די עיקר זאך איז אז ס'זאל נישט אויסקומען אז איין מאל זאל מען זען די לבנה שוין אין די פינף און צוואנציגסטע טאג, אבער מ'קען עס אויסרעכענען מיט אפאר חדשים פארדעם פונקטליך, און אויב פעלט אויס אן אנדערע די סיבה למשל אז יום כיפור זאל נישט אויספאלן זונטאג, כדומה, קען מען רעכענען עס אויס ווען ס'זאל זיין חודש מלא און ווען ס'זאל זיין חסר.

אונזער היינטיגער לוח vs. עיבור מפני הצורך

Speaker 1

און אזוי ארבעט טאקע אונזער היינטיגע לוח. אונזער היינטיגע לוח איז נישט לפי הצורך. דאס הייסט, ס'קען זיין וועגן דעם האט מען עס געמאכט, אבער אונזער היינטיגע לוח האט נישט די הלכות, אפילו נישט קלאר אז אונזער היינטיגע לוח איז מקפיד אז מ'זאל קיינמאל נישט זען די לבנה אין די ראנג טעג. אונזער היינטיגע לוח האט אנדערע ריזענס. אונזער היינטיגע לוח איז נישט קיין עיבור מפני הצורך, אונזער היינטיגע לוח איז א קביעות'דיגע לוח. ס'איז שוין אויסגערעכנט געוויסע זאכן אז ס'זאל נישט געפאלן אין די ראנג טעג. מ'האט עס גראדע אריינגעלייגט אין די הלכה אז ס'זאל נישט געשען. מ'האט עס גראדע אריינגעלייגט א געוויסע זאך, אבער דאס איז נישט די הלכה וואס מ'לערנט יעצט.

לעצטער ענדע איז אז דאס שטייט אין די גמרא, אז בזמן הראיה קען מען טון מפני הצורך דברים, דאס קען מען נאר טון **degrees of within** די **freedom** וואס מ'האט נאכדעם וואס מ'זעט נישט די לבנה, און מ'מוז טון מאנוועל.

הלכה יא (המשך): אבל בעת שייראה הירח בזמנו — אי אפשר לא לדחות ולא לעבר

Speaker 1

זאגט דער רמב"ם, **אבל בעת שייראה הירח בזמנו שהיא תחלת היותו שהיא**. וואס טייטשט שייראה הירח בזמנו? ווען די לבנה הייבט אן עקזיסטן, נראה, אנטשולדיגט, **שתחלת היותו נראה**, די ערשטע צייט וואס ער ווערט געזען, **אחר שנתקבץ עם השמש**, נאכדעם וואס די זינגען שיינט דערויף.

Speaker 2

ניין, נתקבץ עם השמש איז די מולד, רייט? ראיית הירח איז די ערשטע מאל וואס מ'קען אים זען נאך די קיבוץ.

Speaker 1

נאכדעם וואס ער איז מקדש לעולם. **אי אפשר לא לדחות ולא לעבר**, אויב מ'האט עס נישט געזען קלאר, דעמאלטס קען מען נישט איגנארן און זאגן אז דער חודש איז מלא. רייט.

דיון: וואס מיינט "תחלת היותו נראה"?

Speaker 2

פארוואס זאגט ער דא אז דאס איז די טייטש ראייה?

Speaker 1

איינס, אז לויט די חשבון וואס מ'ווייסט פונקטליך וואו די לבנה דארף זיין, וועט מען טשעקן די עדים וואס זאלן ליגן לויט דעם. און צווייטנס, אז ס'איז דא א גרויסע וויכטיגקייט זאך אפשר אפילו, וואס אסאך מאל מאכט זיך אז מ'זעט נישט די לבנה אפאר חדשים, און דעמאלטס, בעיסקלי, גייט מען מיט די חשבון הראיה, מער ווייניגער.

יעצט גייט דער רמב"ם זאגן א דריטע זאך, וואס איז נישט נוגע אין די הלכה. איך ווייס נישט קלאר וואס ער וויל, פארוואס ער וויל, פארוואס בכלל האט ער פארציילט דאס, פארוואס ס'קומט אריין אין די נושא, וויפיל ס'העלפט. די נושא פון די פרק איז כאילו, וואס העלפט אונז דער חשבון? ער זאגט אונז דער רמב"ם נאך עפעס א חשבון וואס העלפט נישט. איך ווייס נישט פונקטליך וואס ער וויל, אבער ער זאגט אן אינטערעסאנטע זאך. אפשר סתם האט דער רמב"ם געטראכט אז איינער וואס האט געלערנט ביז יעצט וועט פרעגן די שאלה. איך ווייס נישט פארוואס, אבער לאמיר לערנען וואס איך זאג. איך קען זאגן אז דער חודש רעדט מען וועגן די פראקטישע זאך אויף די ערד. ס'איז נאך א נושא. לאמיר זאגן, די נושא וואס ער גייט רעדן איז אז אלע חשבונות וואס האבן יעצט געלערנט איז אין ארץ ישראל. יעצט, אונז וואוינען דאך נישט אין ארץ ישראל. איז אינטערעסאנט צו וויסן, א מענטש קוקט, אפשר דאס איז בעצם די שאלה וואס דער רמב"ם ענטפערט דא. א מענטש וואוינט אין מצרים, אדער ער וואוינט אין סיריה, אדער ער וואוינט אין און ער קוקט אויף די לבנה, און ער האט געמאכט די גאנצע חשבון פון דעם רמב"ם, און ער זעט נישט די לבנה, אדער ער זעט יא אין א פלאץ וואס ס'איז נישט. בקיצור, ס'שטימט אים נישט אלעס לויט וואס מ'האט יעצט געלערנט, וואס איז אלעס לויט די חשבון פון ארץ ישראל. איז וויל א מענטש זעהן וויאזוי דאס ארבעט. פארציילט דאך דער רמב"ם וויאזוי דאס ארבעט. איך מיינ אז דו האסט נישט גוט געלערנט, קיינער האט דאס גוט געלערנט, און ס'איז פשוט, דער רמב"ם האט געזאגט קלאר אז די חשבון איז נאר אויף ארץ ישראל. ער וויל מסביר זיין וויאזוי ס'ארבעט די קאנקרעטן פון ארץ ישראל מיט די אנדערע פלעצער.

זאגט דער רמב"ם אז "יתבאר" מיינט נתבאר, יא? ס'איז קלאר געווארן "מספרי חשבונות התקופות והגמטריאות". אז וואס?

הלכה יח — "מכוונות כנגדן" = 35 מעלות צפון

זאגט דער רמב"ם, "בכל המדינות שהן במזרח ומכוונות". וואס הייסט מכוונות? "כגון שהיו נטויות לצפון העולם שלשים וחמש מעלות", דאס הייסט 35 פון די עקוועטאר, יא? וואס דאס איז ווי הויך ארץ ישראל איז לגבי צד צפון. "אבל אם היו נטויות לצפון יותר מזה או פחות, משפטים אחרים יש להם, ואינן מכוונות כנגד ארץ ישראל."

זעט אויס אז רוב לענדער זענען אין די ברייטקייט, די קו ה... יא, זייער אסאך לענדער, אין די עגנט איז וואו רוב מענטשן וואוינען. ווייל העכער פון דעם איז קאלט און אונטער פון דעם איז הייס, און די ברייטקייט איז וואו די עיקר לענדער זענען. אונטער איז נישט קאלט, אונטער איז הייס. פארקערט, ס'איז הייסער. די עקן זענען קאלט און די מיטן איז ווארעם.

סאו, אין עני קעים, אסאך לענדער זענען בערך אויף די זאך. אמעריקע איז אביסל העכער געווענליך. בקיצור, מיר דארפן וויסן פונקטליך ווי מ'איז, און לויט דעם קומט אויס.

הלכה יט — "להגדיל תורה ולהאדירה"

רמב"ם'ס ווערטער

יעצט זאגט דער רמב"ם, דו זאלסט נישט מיינען אז איך האב דיר געזאגט עפעס א נפקא מינה להלכה וואס איך האב דיר יעצט געזאגט די אנדערע לענדער. "דברים אלו שביארנו באור המזרח והמערב אינו אלא להגיד כל משפטי הראיה", דו זאלסט וויסן אלע כללים, נישט הלכות, אלע כללים פון ראיה. פארוואס זאג איך עס? "להגדיל תורה ולהאדירה". סתם זאלסט וויסן מער זאכן, זאלסט ברייטערן די תורה, שטארקערן די תורה. "לא שיהיו בני מזרח ובני מערב סומכין על ראיית הירח או תועיל להם כלום". נישט וועגן די מענטשן וואס וואוינען אין מזרח אדער מערב לענדער

מאל מאכט זיך אז מ'זעט נישט די לבנה אפאר חדשים, און דעמאלטס בעיסקלי גייט מען מיט די חשבון הראיה, מער ווייניגער. יעצט גייט דער רמב"ם זאגן א דריטע זאך, וואס איז נישט נוגע להלכה, ווייס איך נישט קלאר וואס ער וויל און פארוואס ער...

הלכה יז — די כללים פון מזרח און מערב

רמב"ם'ס ווערטער

"יתבאר מספרי חשבונות התקופות והגמטריאות, שאם יראה הירח בארץ ישראל, יראה בכל מדינות העולם שהם למערב ארץ ישראל ומכוונות כנגדן."

וועט מען קענען זען אויך אלע אנדערע לענדער וואס זענען אין מערב זייט פון ארץ ישראל. יא, דאס הייסט, אויב דער חשבון פארציילט אז מ'מוז זיין. **"וכן מכוונות"** דהיינו צווישן צפון און דרום, יא? דאס הייסט אויף די זעלבע לעטיטוד פון ארץ ישראל. דאס הייסט, אויב מ'קען זען די ירח, דאס הייסט דער חשבון זאגט אז אין ארץ ישראל זעט עס, איז מכל שכן אז מ'זעט עס אין א מדינה וואס איז נאך מער מערב פון ארץ ישראל.

וואס איז די סברא? די סברא איז מיינ איך פשוט, ווייל יעדער איינער ווייסט אז ווי מער מערב מ'גייט, קומט די שקיעה שפעטער, רייט? קומט אויס, אויב די שקיעה איז שפעטער, קומט אויס אז ס'איז דא מער אורח צווישן די זון און די לבנה, וואס איז נאך אביסל שפעטער. קומט אויס אז וויפיל מער ספעיס איז דא, קען מען מער זען. אזוי אז די לבנה קען מען מער זען למערב, איז מכל שכן פון ארץ ישראל. אזוי איז לכאורה די פשוט'ע... איך ווייס נישט אויב ס'איז נישט ריכטיג וואס איך זאג, איך זאג נאר א סברא, מ'דארף טשעקן די חשבון צו ס'שטימט אזוי אויס. ווייל מ'דארף פארשטיין וואס האט צו טון דאס וואס איז לענגער, דאס וואס איז שפעטער על פני כדור הארץ, מיט דעם וואס ס'זאל זיין ווייטער די זון פון די לבנה. לכאורה דארף זיין די זעלבע, אבער מ'דארף טראכטן וועגן דעם, פארשטייט וואס איך זאג?

עניוועיס, אבער, זאגט דער רמב"ם, **"ואם יתן החשבון שלא יראה בארץ ישראל, אפשר שיראה במדינות שהן למערב ארץ ישראל"**. היות אז ווי מער מערב זעט מען בעסער, איז קען זיין אז מ'האט נישט געזען אין ארץ ישראל, קען מען עס אבער זען אין מערב זייט פון ארץ ישראל. **"לפיכך אם יראה הירח במדינה שהיא למערב ארץ ישראל, אין בזה ראיה שנראה הירח בארץ ישראל. אבל אם לא יראה הירח בראשי ההרים במדינות המערביות המכוונות כנגד ארץ ישראל, בידוע שלא נראה בארץ ישראל"**. אויב מ'זעט יא, איז נישט קיין ראיה אז מ'זעט נישט, ווייל ס'קען דאך זיין אז מ'זעט דארט און נישט אין ארץ ישראל. אבער אויב מ'זעט נישט, דאס הייסט מ'קען נישט זען, און פארדעם לייגט ער אריין "בראשי ההרים", ווייל דו קענסט נישט זען ווייל דו ביסט אין א טאל. ניין, קריך ארויף אויף די אבזערוואטארי אין שפיץ בארג, און דארט זעסטו נישט, ווייסטו אז אין ארץ ישראל האט מען נישט געזען. לכאורה מיינט ער דא לגבי די חשבון בעיקר, אבער אויך די ראיה. שטימט, זייער גוט.

יעצט, וואס איז מיט די מזרח זייט פון ארץ ישראל? **"וכן אם לא יראה הירח בארץ ישראל, בידוע שלא יראה בכל מדינות העולם שהן למזרח ארץ ישראל ומכוונות כנגדה"**. דאס הייסט, מזרח קומט אויס אלעמאל אביסל קורצער די אורח הראיה, די קשת הראיה. קומט אויס אז אויב מ'קען עס נישט זען, איז א כל שכן אז וואו ס'איז נאך קורצער קען מען עס נישט זען. אבער אויב מ'זעט עס יא, איז ווייטער נישט קיין ראיה. **"אפשר שיראה במדינות המזרחיות"**, אפשר אין ארץ ישראל איז נאך אלץ ענגע צו מערב זיין אז מ'זאל עס קענען זען, מה שאין כן אין דאן, איך ווייס, אין ווייטערע מזרח לענדער, אין טשיינע, זאל מען נישט קענען זען ווייל ס'איז נאך מער מזרח. **"לפיכך אם יראו במדינות שהן למזרח ארץ ישראל מכוונות כנגדה, הרי ידיעה שהן ראו בארץ ישראל. ואם לא יראו במדינות המזרחיות, אין בזה ראיה, שאפשר שיראו בארץ ישראל"**.

פארוואס ברענגט דער רמב"ם דעם ענין בכלל?

משפטי הראיה יגדיל תורה ויאדיר. וואס לכאורה האט א מענטש געזאגט אז דאס איז נאר נוגע אויף תורה, אבער סתם אויף פאקטן וואס איז יגדיל תורה ויאדיר. זעט ער, אלא מאי, ס'איז תורה.

אבער דער אמת איז דאך פונקט פארקערט. זאגט הרב ראבינאוויטש, אז ניין, די גמרא וואס זאגט יגדיל תורה ויאדיר וסנפיר וקשקשת, וואס מיינט עס? ס'איז דאך נישט קיין הלכה, ס'איז דאך פונקט פארקערט. די הלכה איז נאר נוגע די קשקשת. אויב תורה טייטשט א הלכה וואס מ'דארף זיך פירן, ס'איז נישט נוגע נישט די בני מזרח און נישט די סנפיר, קיינמאל נישט נוגע. נאר וואס? אין ריאליטי איז עס נוגע. פארוואס? ווייל פון דעם אז די תורה שטייט וסנפיר וקשקשת, לערנט מען זיך א שטיקל סיינס, לערנט מען זיך אז יעדער פיש מיט א קשקשת האט אויך א סנפיר. אזוי האט די גמרא מקבל געווען און געזען, קומט אויס אז די תורה פארציילט דיר סתם א וויכטיגע זאך פון דער אייבערשטער'ס וועלט, אז פיש וואס זענען כשר האבן א קשקשת וסנפיר. הגם אז אויב דו ווילסט וויסן צו א פיש איז כשר להלכה, דארפטו נישט קוקן אויף די סנפיר. אבער גראדע, די תורה זאגט דאך, די תורה זאגט נישט א סימן להלכה, די תורה זאגט א פאקט אז אלע כשר'ע פיש האבן ביידע.

און די זעלבע זאך זאגט דער רמב"ם דא, איך זאג דיר א פאקט, מאך דין ברייט אז דו זאלסט פארשטיין בעסער דער אייבערשטער'ס וועלט, אזוי ארבעט מזרח און מערב. הגם אז אויב דו ווילסט וויסן צו ס'איז ראש חודש, וועט נישט קיין נאך קומען, ווייל דו דארפט אינערווייזן.

דער משל פון סימני דגים: תורה וואס לערנט אונז פאקטן וועגן דער באשאפונג

קומט אויס אז די תורה פארציילט דיר סתם אזא וויכטיגע זאך פון דער אייבערשטער'ס וועלט, אז פיש וואס זענען כשר האבן א קשקשת וסנפיר, הגם אז אויב דו ווילסט וויסן צו א פיש איז כשר להלכה, דארפטו נישט קוקן אויף די סנפיר.

אבער גראדע, די תורה זאגט דאך, די תורה זאגט נישט א סימן להלכה, די תורה זאגט א פאקט, אז אלע כשר'ע פיש האבן ביידע.

און די זעלבע זאך זאגט דער רמב"ם, זאג דיר א פאקט, מאך דין ברייט אז דו זאלסט פארשטיין בעסער דער אייבערשטער'ס וועלט, אז אזוי ארבעט מזרח המערב. הגם אז אויב דו ווילסט וויסן צו ס'איז ראש חודש, און נישט קיין נאך קומענער, ווייל דו דארפט עניוועיס פרעגן דעם בית דין פון ארץ ישראל.

רבי חנניא בן עקשיא — להגדיל תורה ומצוות

איז דאך רבי חנניא בן עקשיא וואס זאגט, **רצה הקדוש ברוך הוא ליזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה**, ס'זאל זיין ווי מער תורה, אפילו וואס ס'איז נישט וויכטיג צו וויסן.

אבער דארט מיינט ער יא, מ'טוט מצוות. ער זאגט תורה ומצוות, מ'האט א הסבר אויף דעם. ס'הייסט פארקערט, דארט זאגט מען אז ס'איז דא מער זאכן וואס מ'וועט טון, הגם אז אפשר וואלט געווען גענוג אפאר ווייניגער מצוות.

אבער רבי חנניא רעדט נישט פון מצוות שאין נוגע למעשה. פארקערט, ס'איז דא מעשים וואס זענען נישט נוגע תיאוריה, אבער הרבה להם תורה מיינט מער תורה ווי וואס ס'וואלט אויסגעפעלט. תורה ומצוות, זיי מאכן ביידע.

דאס איז אן אנדערע זאך, ווייל דארט רעדט זיך וועגן פעולות, מ'טוט מער מצוות וויפיל דער שכל האט מחיב געווען. דאס איז די זאך, באקומסט מער שכל.

דער חילוק: להגדיל תורה — נישט להגדיל מצוה

דא שטייט פארקערט, אז דער ענין פון פארשטיין קלאר איז גרעסער פון די מצוה. להלכה למעשה איז נישט נוגע די זאכן, אבער אויף צו פארשטיין די וועלט איז עס יא נוגע.

דאס הייסט **להגדיל תורה**, ער זאגט נישט להגדיל מצוה, ס'איז דא אן ענין פון לערנען, טעארעטיש וואס די וועלט ארבעט, אפילו אז ס'איז נישט נוגע למעשה.

פון ארץ ישראל קענען זיך עפעס סומך זיין אויף זייער ראיית הירח, או תועיל להם כלום, אדער ס'גייט זיי בכלל העלפן. **"אלא לעולם אין סומכין אלא על קידוש בית דין שבארץ ישראל כמו שבארנו במקומו"** — מ'פארלאזט זיך אייביג אויף דאס וואס די בית דין איז מקדש. נאר פארוואס דען האב איך עס געזאגט? כדי להגדיל תורה ולהאדירה, זאלסטו האבן נאך אינטערעסאנטע אינפארמאציע אין די הלכות קידוש החודש און אלע סייענס פון וויאזוי מ'זעט אין די לבנה.

דיסקוסיע: פארוואס קען מען נישט נוצן ראיה אין מזרח לענדער אלס סימן?

אלא לעולם, יא. ס'איז אינטערעסאנט, ווייל אפשר וואלט מען געקענט טראכטן אז אויב ס'איז דא אן אופן וואס מ'זעט עס זיכער, למשל, ער זאגט אז אויב נראה במדינות מזרחיות, ווייטט מען זיכער אז מ'האט עס געזען אין ארץ ישראל. פארוואס קען נישט א איד אין מזרח זאגן, "אה, איך זע די לבנה, איך מיינן כל שכן אז דער בית דין אין ארץ ישראל האט עס געזען, ממילא האבן זיי עס אוודאי מקדש געווען, ממילא קען איך וויסן?" אזוי ווי א תור סימן, נישט בתור סיבה. פארוואס זאל איך נישט קענען נוצן בתור סימן אז דער בית דין אין ארץ ישראל האט מקדש געווען די לבנה?

ס'איז נישט גענוג א גוטע סימן, ווייל דער רמב"ם האט דאך געזאגט אז ס'קען זיין נאך סיבות פארוואס מ'זעט עס נישט אין דעם לאנד. אויב ס'איז געווען גענוג קלאר, קען זיין. אין בבל וועלן מענטשן זאלן וויסן, "אה, איך ווייס אז מ'האט יעצט מקדש געווען." אבער מ'זעט דאך נישט אזוי. מ'זעט מ'האט געשיקט שליחים וכדומה, מ'האט געדארפט עקטשוועלי הערן אז דער בית דין האט מקדש געווען.

ניין, גוט. דאס וואס איך פרעג. ס'איז זייער גוט, און ס'איז זייער אינטערעסאנט וואס דער רמב"ם זאגט. ס'קען זיין אז דאס איז וואס ער מיינט "להגדיל תורה ולהאדירה", אזוי ווי ווען מ'ברענגט די הוה אמינא, נישט ווייל די מסקנא איז אזוי, נאר ער זאגט, "ווייל דאס וואלט געווען א גוטע הוה אמינא, ברענג איך עס." ניין ניין, ער מיינט נישט דאס, ער מיינט קלאר, "להגדיל תורה ולהאדירה", מ'זאל וויסן, בעיסיקלי, מ'רעדט די כלל, וויאזוי ס'ארבעט, אז ווי מער מזרח ווערט קלענער און ווי מער מערב ווערט גרעסער. דאס איז בעסער די נושא וואס ער האט אונז אויסגעלערנט.

הרב ראבינאוויטש'ס חידוש — פאראלעל צו סנפיר וקשקשת (חולין)

און אוודאי, די מפרשים ברענגען אז די לשון "יגדיל תורה ויאדיר" שטייט אין די גמרא אין חולין לגבי די נושא פון סימני טהרה פון דגים. אין די תורה שטייט אז דגים האבן צוויי סימנים, א סנפיר וקשקשת. אבער די גמרא זאגט אז די ריאליטי איז אז יעדער דג וואס האט א קשקשת האט אויך א סנפיר, פארקערט נישט. ממילא קומט אויס אז ס'איז זייער ענליך צו דא. אויב מ'זעט די לבנה מזרח ווייסטו אז אין ישראל, אבער אויב מ'זעט נישט, איז נישט קיין ראיה אז נישט. יא? עניוועיס, פרעגט די גמרא, אויב אזוי פארוואס שטייט אין די תורה צוויי סימנים? ס'איז דאך אלעמאל דארף מען קוקן אויף די קשקשת און נאר אויף די קשקשת. ענטפערט די גמרא, "יגדיל תורה". און רוב מפרשים פארשטייען נישט, ס'איז זייער א שווערע גמרא. וואס הייסט "יגדיל תורה ויאדיר"? דו לערנסט נאך א סימן וואס טוט נישט גארנישט. סא וואס מיינט דאס בכלל?

איז הרב ראבינאוויטש דא אין די זייט פון די רמב"ם זאגט זייער גוט. מיט דעם קומען אויך פארענטפערן נאך א קשיא וואס אנדערע דיוקים האבן איך געזען מענטשן רעדן וועגן די רמב"ם. ס'האבן גערעדט אפאר מאל פון די שאלה צו די חשבונות פון קידוש החודש זענען אין תורה, אדער סתם א חכמה. הגם, איך ווייס נישט פונקטליך וואס איז די חלק פון תורה און חכמה. און דער חזון איש האט געזאגט אז נאכדעם וואס דער רמב"ם האט זיך אריינגעשימען אין ספר, איז געווארן תורה. הגם דער רמב"ם האט קלאר געזאגט אז ער האט זיך מתיג געווען פון די גוים, דאמער נישט יעצט ביי די וועי. ער האט געזאגט אז פאקט שוין דאס איז מתיג געווען, און הגם דער רמב"ם זאגט אז ס'איז אמת, ער זאגט נאך פון די ריאליטי, ער זאגט נישט נאך פון די גוי. גראדע דער גוי האט אים פארציילט. אנימער, ס'איז געווען מענטשן וואס האבן מדייק געווען אז דו זעסט א דראמא אז מ'זאגט אויף די

מצד שני, דער רמב"ם האט קלאר געזאגט אין די אנהייב פון פרק י"א, אז ער זאגט עס נאר ווייל ער ווייסט אז ווער ס'איז לבו טעה ולדעת החכמות, ער האט זיך אינטערעסירט אין וואס דער בית דין האט געטראכט.

עס קומט אויס אז ס'איז יא מצד החכמה שבו, נאר די חכמה וואס איז מצומצם צו וואס איז נוגע, ווייל ער קען דאך שרייבן אלע חכמות אין זיין ספר, א riesen ספר, איך ווייס נישט, עפעס אזוי.

דער מתפרץ-זיין: חוץ פון גבול הנצרך להלכה

אבער דא זעסטו יא אז דער רמב"ם איינמאל האט מתפרץ געווען די חכמה פון די גבול הנצרך להלכה. דאס הייסט, ער זאגט די חכמה, יא, ס'איז אויך חוץ פון גבול ארץ ישראל, ער זאגט דאך די חכמה, הגם אז ס'איז נישט נוגע, ווייל אמת'דיג זיין גאנצע reason פון שרייבן איז געווען **יגדיל תורה ויאדיר**.

אינטערעסאנט, יא.

סיום: אידענטיפיקאציע פון דעם פרק

איז דאס איז די פרק, וויאזוי הייסט עס? פרק י"ח. י"ז. י"ח. פרק י"ח, יא, יא. אקעי.

דאס איז לכאורה די נושא פון וואס מ'האט געלערנט, אז ס'איז א מצוה צו מסתכל זיין בערך הבא. ווייל ס'איז די ריעלטי, נישט וועגן ס'איז א לעגאלע הלכה.

דער פאראדאקס אין רמב"ם'ס שיטה: חכמה וואס איז מצומצם צו הלכה, אבער מתפרץ די גבולות

דאס הייסט, הגם כאילו דא איז אזוי ווי די יוצא מן הכלל פון די גאנצע רמב"ם, זיי האבן געלערנט, ס'איז דאך דא אזא גאנצע פאראדאקס וואס אונז לערנען דא.

מצד אחד: דער רמב"ם איז מצומצם צו הלכה

מצד אחד להלכה, דאס הייסט, בזמן הזה איז זיכער נישט נוגע די אלע חשבונות. אקעי, דער בית דין איז נוגע, סאו אין א געוויסע זין די אלע הלכות זענען דא נוגע למעשה, און אין א געוויסע זין אויך דער רמב"ם איז מקצר, ער זאגט נישט אלע טעוריעס פון אלעס, נאר וויפיל ס'איז נוגע צו חשבון הראיה, סאו ער איז יא מצומצם צו די הלכה.

מצד שני: דער רמב"ם שרייבט מצד החכמה